

Gautmanns barndom

Eric Björing

Boksidan

Gautmanns barndom

Eric Björing

Copyright: Bokförlaget Boksidan 2004
Box 558
146 33 Tullinge

Gautmanns barndom, ISBN-nummer: 978-91-86199-05-0

Du får gärna kopiera denna bok, men sätt då in 5 kronor per kopia på Boksidans plusgirokonto: 199 84 51-7, eller bankgirokonto: 5459-3074. Skriv på inbetalningskortet att det gäller boken "Gautmanns barndom". Du är också välkommen att besöka vår hemsida www.boksidan.com.

Första kapitlet

Han sticker nyckeln i låset och öppnar dörren försiktigt på skarv och först när han förvissat sig om att kusten är klar, stiger han in i tamburen och stänger efter sig igen, ljudlöst. Så där gör han alltid, han har lång övning. Buck, hans gula boxer, far iväg som en oljad blixtnöje genom hallen och ut i köket, där matte, mamma, håller till så här dags: denna älskad varelse, en gång, när mamma kom hem igen efter att ha varit bortrest en tid för att hämta ut ett arv, blev boxern så våldsam upprörd av lycka vid det plötsliga återseendet, att familjen på fullt allvar fruktade, att hundstackarn skulle få slag och dö på kuppen.

Han står ett ögonblick alldeles stilla i den mörka tamburen och lyssnar spant inåt den stora östermalmsvåningen, inga misstänkta ljud hörs, förmodligen tar sig fadern en tupplur som han brukar strax före middagen. Så tänder han lyset för att hänga av sig trenchcoaten och det första han får syn på är faders eleganta päls, som hänger där tung och dominerande på en extra kraftig galge som ingen annan får använda, bredvid mammas, enkla, lite slitna kappa slarvigt upp hakad direkt på kroken och det bränner till i honom av ilska. Och ilskan riktar sig inte bara mot far utan lika mycket mot mamma. Om hon åtminstone använt en galge, tänker han bistert. Men det är ju så typiskt för henne som om hon riktigt vill markera, att det inte är så noga med henne. "Bry dej inte om mej du", avspisas han alltid av mamma, när han luftar sitt missnöje med den skeva rollfördelningen inom familjen.

På den tiden han gick i läroverk och hade Knut Alm som sin bästa vän, brukade han skryta över fadern inför kamraten, han kunde till exempel framhålla vilken duktig affärsman fadern var och hur mycket pengar han tjänade. Och en gång, när Knut följt med honom hem hade han stolt förevisat faderns alla kostymer, tretton vardagskostymer förutom smokingen och fracken. Och allt skraddarsytt. Fadern skulle alltid ha det finaste och dyraste som stod att få. "Det är inte cellull det här inte", kunde fadern säga på sitt oefterhärmligt självmedvetna sätt och hålla fram kavajärmen, så att man skulle få känna på tyget. "Nej, riktig ull ska det va, annat duger inte åt mej," kunde han tillägga menande: "Smuggelgoods bevars, det är ju krig."

Fadern hade alltid haft stora inkomster och ansågs i bekantskapskretsen vara duktig. I många år drev han en grossistfirma i pappersbranschen. "Nu har pappa fått en stor order på hundra ton grovpapper igen", kunde han få höra av mamma, när han kom

hem från skolan på frukostrasten. Och han var alltid lika full av beundran. Tänka sig, hundra ton, tio järnvägsvagnar, fullastade med papper. Att levereras efter avrop. Vad nu det kunde betyda.

Så en dag fick modern ärva en massa pengar och plötsligt fick fadern rörelsekapital till egna djärva spekulationer i hus och tomtmark. Det var betydligt roligare än att sälja papper.

I första glädjen över att det plötsligt regnat manna från himlen, nedlät sig verkligen fadern att tillstå att "jaaa, det är ju hustruns pengar förstås, det är ju hon som har ärvt." Men det var länge sen. Nu för tiden hette det bara: "Det är ju ändå JAG som skapat förmögenheten hustrun är ju ingen affärsman inte".

På väg genom hallen hejdar han sig ett ögonblick utanför dörren till sängkammaren och kikar in genom nyckelhålet: Mycket riktigt, var det inte det han trodde, där inne ligger husets herre makligt utsträckt på rygg i sängen och läser kvällstidningen om tyskarnas senaste framgångar på östfronten. Han iakttar fadern någon minut med en blandning av obehag och triumf, innan han hastar vidare i riktning mot köket.

Så dyker han upp i köket, mamma står vid spisen, Eva, Bosse och Lily står eller hänger runt köksbordet och alla tystnar tvärt och stirrar på honom som om de sett en vålnad. De har inte hört honom komma, för ingen kan öppna en dörr och stänga den igen efter sig så tyst som han, plötsligt står han där bara framför dem. Han kan inte låta bli att dra på mun åt deras förskräckta miner.

– Men barn då, vad du skrämde mig, utbrister mamma lättad, när hon ser, att det bara är han.

– Hurdant é humöret nu? Frågar han. Det frågar de alltid flera gånger om dan.

– Surt, svarar Lily genast. Han tyckte inte, att jag hälsade nog 'höviskt'. Hon återger fars alldeles egna sätt att uttrycka sig och gör en grimas av avsmak.

– Höviskt, typiskt va, fnyser han.

Lily skildrar nu livfullt hur hon kommit hem som vanligt från kursen i skönhetsvård vid fyratiden på eftermiddagen och stött på far i hallen och råkat hälsa kanske aningen lite för nonchalant i hastigheten. Ja, han vet nog hur det är, han har egna bistra erfarenheter, hälsningsplikten är alltid på tapeten och det går knappt en dag utan att någon ådrar sig fars misshag.

Och ingen kan skylla på att fars instruktioner inte är klara och tydliga nog. Det räcker således inte med att bara hälsa "gomorron" eller "gomiddag" eller vad som nu kan vara lämpligt och sen skynda vidare! Nej, det: gäller att se tillräckligt spak och

undergiven ut också, samt att ge akt på hållning och sättet att uttrycka sig. Och naturligtvis får man inte för ett ögonblick brista i uppmärksamhet. Minsta ansats till slapphet eller ointresse tolkas genast som medveten ohövlighet eller rent av uppstudsighet. Och självklart får man absolut inte försumma att artigt höra sig för om hur det står till, även om det kostar på att sen tvingas lyssna på fars eviga utläggningar om hur natten varit eller om hur magen krånglar med gaser som följd eller vad det nu kan vara för krämpa som är aktuell för dagen.

– Så, blev det bråk, avbryter han Lily otålig.

Lily rycker på axlarna i en uppgiven gest. Det får vara svar nog.

– Claes sträcker på sig i sin fulla längd, spänner ut bröstet och försöker se så pompös och uppblåst ut som han kan.

– Jag foordrar kärlek och vördnad av mina barn, bölar han och härmar faderns bombastiska sätt att uttrycka sig.

– Schhh, varnar mamma och tittar skrämt åt den stängda köksdörren till, pappa kan höra.

– Jaaa, hustru, fortsätter han högtravande och lyckas låta riktigt indignerad: Skulle inte en man som JAG ha rätt till det, det var då sannerligen märkvärdigt.

Lily och de andra drar på mun men mamma säger bara:

– Snälla Claes, reta inte upp dej nu, det mår du bara illa av själv.

Mamma står vid spisen med stekspaden i högsta hugg, hon håller stekspaden halvvägs mot ansiktet på det där speciella sättet som är typiskt just för henne och han älskar den gesten. Hon ser liten och spröd och kavat och rädd ut på en och samma gång, där hon står och formligen utstrålar välvilja och omtanke. Och en sorts glädje, fast gud vet vad hon egentligen kan ha att vara glad över. Så tar hon fram en sked ur lådan med bestick, lyfter på locket till en av kastrullerna och provsmakar försiktigt och eftertänksamt den.

– Det här verkar färdigt nu, mumlar hon.

Han slår sig ner vid köksbordet och funderar. Så säger han:

– Kan inte m- m- mamma.

Fan också, den fördömda stamningen igen. Han gör en bitter grimas, som han försöker dölja genom att ett ögonblick vända sig bort.

Mamma har vänt sig emot honom, fortfarande med stekspaden i handen och ser vänligt och uppmärksamt på honom. Han tar ny sats och eftersom han märkt, att ju

fortare han hasplar ur sig, desto lättare går det att undvika att stamma, säger han snabbt:

– Kan inte m- m- mamma ge pappa på båten?

Mamma ser plötsligt mycket bekymrad ut men svarar inte. Han fullföljer sin tankegång:

– Jag står inte ut med mi- mi- middan idag, säger han häftigt. Han vet, att de orden kommer att få mamma att göra sitt yttersta, därför att hon är rädd för “bråk”.

– Mamma k- k- kan väl alltid fråga.

De andra håller tyst. Vad dom tycker vet han ju redan. Måltiderna med far är ett martyrium.

– Kan inte mamma gå in nu, innan det är fö- fö- förs- ent” lägger han till. Mamma verkar allt nervösare. Hon plockar planlöst med än det ena än det andra. Till slut stänger hon av gasen och ställer kastrullen med köttstuvning i värmeugnen. Mor torkar händerna på förkläd och försvinner ut ur köket. Oändligt försiktigt gläntar hon på dörren intill sängkammaren.

– Nej, é du vaken, jag trodde du sov jag, utbrister hon häpet, när hon får se far ligga och läsa tidningen.

– Sov? Fnyser far mäktigt indignerad över att mor kunde tro något sånt. Jag har inte sovit en blund, fast jag så väl skulle ha behövt det.

Mor tar chansen: Orkar han över huvud taget vara med vid middan? Ska han inte ha mat på sängen istället? Hon säger det i en ton som om hon enbart tänker på hans välbefinnande.

Far funderar ett ögonblick. Ska han låta hustrun servera sig på sängen? Hur mår han egentligen? Han ligger och känner efter. Och nu inträffar något märkligt: Från att ha talat med den myndiga, lite nedlåtande ton som han, när han alltid använder när han riktar sig till mor, slår han plötsligt om och rösten blir gnällig och orkeslös som hos en gammal gubbe. Det är svårt att tro att det är samma person som talar.

– Sjuk som jag är, säger han i ömklig ton, professor Tillgren, en av hans dyra privatläkare, sa så sent som häromdan att jag ska ligga och vila minst en timme varje dag.

Mor är strax tillbaka i köket och står och ställer sig vid spisen igen, men säger ingenting.

– Nå, undrar Claes otåligt. Hur blir det egentligen?

– Han ska vara med vid middan, svarar mor resignerat.

Kapitel två

Han går in på sitt rum ett tag före middagen för att samla sig, drar en kam genom håret, står framför spegeln och grimaserar, andas häftigt ut och in ett dussin gånger för att få krampen i mellangärdet att släppa.

Plötsligt skymtar mamma i dörren. Han lägger märke till, att hon fortfarande har sitt fula köksförkläde på och att hennes röda tofflor börjar bli betänkligt snedgångna.

– Kom å ät nu é du snäll.

Hon säger det i en oändligt tungsint ton, som om hon skulle be honom bevista en avrättning.

Men han gör sig ingen brådska. Först när han är säker på att den övriga familjen samlats kring matsalsbordet, för sin inre syn kan han se dem stå där stela och tysta bakom sina stolar med händerna på stolsryggen: Far och mor vid varsin kortända av bordet, Lily och Eva vid ena långsidan, Bosse mitt emot, först då går han hastigt in och ställer sig bakom sin tomma stol bredvid Bosse och lägger sin högra hand på stolsryggen. Fadern ger honom en vass blick men säger ingenting. Själv försöker han verka så obesvärad som möjligt, trutar med munnen som om han visslade fast det kommer inte ett ljud över hans läppar, sin vänstra hand håller han nonchalant i byxfickan, tills någonting, kanske hänsynen till modern får honom att lägga bägge händerna på stolsryggen som faderns etikett föreskriver.

Under några sekunder står de tysta med nedslagna blickar bakom sina stolar och med händerna på stolsryggen, ingen vågar eller vill titta upp. Utom fadern vid sin kortända, som kritiskt granskar sin familj med mulen uppsyn och samma misslynta drag kring munnen som vanligt. Stämningen är spänd och obehaglig.

Så slår de sig ner på ett tecken från fadern, far först, de andra följer tveksamt efter: Stolsben skrapar mot parketten, någon kväver en hostning, så blir allt tyst igen.

Ingen gör min av att vilja ta för sig, alla väntar att fadern ska börja.

– Skicka till pappa, säger mor skyggt.

En onödig uppmaning, eftersom karotter och fat redan står inom bekvämt räckhåll för fadern, han ska känna att maten i första hand är lagad för hans skull. Som vanligt till middagen har mor också ställt fram en skalad och klyftad apelsin på ett fruktfat vid faderns plats.

Fadern serverar sig av soppan, utstuderat långsamt och synbarligen i djupa tankar, hela tiden iakttar mamma honom oroligt färdig att rusa upp och assistera vid behov.

När fadern öst för sig en stor tallrik soppa, skjuter han soppskålen ifrån sig utan att säga ett ord, vilket betyder, att soppan kan skickas vidare runt bordet. Alla tar nu för sig i tur och ordning. Claes sitter i en hukande ställning och stirrar ner i sin tallrik utan att en enda gång lyfta på huvudet eller räta på ryggen, trots att nacken värker, han vill till varje pris slippa möta faderns blick. Hur soppan smakar är han knappast medveten om, han längtar intensivt att få komma bort från bordet. Av mors ängsliga min kan han räkna ut att fadern håller honom under noggrann uppsikt, avvaktande ett tillfälle att få slå ner på honom.

Ett kort ögonblick bränner det till i honom av ilska: "Den där jäveln", tänker han upprört "den där jäveln." Nej, jag får inte reta upp mej nu, jag måste till varje pris bli lugn, intalar han sig sen och gör en kraftansträngning att tänka på något annat. Men vad? Vad?

Det gäller att hitta något som engagerar tillräckligt starkt, känslan leder ju tanken. Förresten har han kommit på ett knep: Han försöker tänka på Yvonne, Lilys väninna som han träffat ett par gånger och blivit stormförtjust i, och hon i honom, inbillar han sig. "Du är söt", hade han sagt med en spontanitet som annars är honom främmande. "Det är du också", hade hon svarat. Det minnet är verkligen en karamell att suga på och han får aldrig nog. Men just idag verkar det stört omöjligt att koncentrera sig på Yvonne, han är alltför medveten om fars närvaro vid bordet.

Han sneglar förstulet på Lily. Det går faktiskt bra utan att ändra kroppsställning: Lily sitter djupt böjd över tallriken precis som han själv, hon nästan doppar sitt veronikalakehår i soppan i sin iver att undkomma far. Det slår honom hur lika Yvonne och Lily är, när han tänker efter, lika blonda, slanka, lika välväxta. Men i motsats till Yvonne är Lily i högsta grad närvarande: Han behöver bara sträcka ut handen över bordet för att nå henne. Och idag har Lily en blå klänning med vit krage och vita manschetter, som smickrande accentuerar det flickaktigt ljuva hos henne. Han stirrar som förhäxad på hennes stora fasta bröst som spänner under klänningstyget och det börjar hetta i honom.

– Du ska väl ha mer soppa, Gösta?

Mor håller soppterrinen med bägge händerna och ser vänligt på far. Hennes ord ekar så underligt i den kompakta tystnaden.

Far svarar inte, tar tag i sin tallrik som om han tänkte ställa undan den, samtidigt som han med sin lediga hand energiskt torkar sig om munnen med servetten. Det får

vara svar nog. Genast reser sig mor från sin plats för att ta emot fars tallrik, men naturligtvis måste hon truga lite till först:

– Ska du verkligen inte ha mer soppa? undrar hon bekymrat. Du brukar ju alltid ta två gånger.

Far svarar inte, ser uttråkad ut.

– Då var den inte god då, suckar mor. Och jag som tyckte jag la så mycket gott i den.

– Nå, vad blir det mer än soppa nu då? Det är de första ord han yttrat sen måltiden började och tonen är kylig.

Mor lyfter av locket på kastrullen med kalops och vrider slevén mot far. Hon tar bort fars och hennes sopptallrik samtidigt som de andra tar bort sina tallrikar. Därefter upprepas serveringsproceduren med kalops och potatis.

Eva åstadkommer två små klickar kalops på sin tallrik, vardera av ungefär en enkronas storlek. Det ser rent ut sagt löjligt ut och efter mindre än tre minuter har hon ätit upp, trots att hon försöker dra ut på tiden så mycket som möjligt. Sen sitter hon med händerna sedesamt i knäet och stirrar leende rätt ut i luften. Claes har på tungan att säga något riktigt elakt, men vågar inte för far. Dessutom vet han mycket väl vad hon skulle svara: "Men jag vill faktiskt inte ha mer". Och sen skulle hon om möjligt se ännu mer helgonlik ut.

När han ska servera sig själv, tänker han sig noga för: Han vill inte ta för lite, det vore en alltför tydlig eftergift åt far. Evas demonstrativa kryperi äcklar honom. Men inte för mycket heller och absolut inte så mycket som far själv, ingen tvekan får råda på den punkten. Å andra sidan: Nog kunde han väl ta lite mer än Lily, en halv slev eller så?

Hon är ju bara en flicka och flickor förväntas äta mindre än pojkar, eller hur? Han tvekar, gräver obeslutsamt med slevén i karotten, kallsvettas, den laddade stämningen vid bordet och medvetandet att far hela tiden fixerar honom med blicken kommer svetten att tränga fram på hans panna, trots att han inte alls känner sig särskilt varm. Och hungrig? Nej, någon hunger känner han sällan, när han väl kommit till bords. Före middagen sög det kanske lite i mellangärdet, men nu, nej, det enda som känns är spända muskler som i kramp.

Äntligen är han klar och lämnar över karotten till Bosse. "För guds skull, ta det lugnt nu, Bosse, tänk på att pappa har ögonen på dej", försöker han tankeöverföra till brodern, men Bosse som väntat länge och otåligt på sin tur och känner sig kroniskt förorättad över att han som den yngste i familjen alltid ska vara den siste i alla

sammanhang, drar häftigt åt sig karotten på det där ryckiga sättet som brukar reta gallfeber på fadern, kastar en skrämmd blick åt fars håll och börjar ösa för sig en hisklig fart som om han fruktade att bli avbruten.

Vid det här laget har fadern lagt ifrån sig kniven och gaffel och sitter med händerna på armstöden och halvöppen mun och stirrar som förhäxad på Bosse. Till slut kan han inte tåla längre:

– Se på den där, hustru, utbrister han i klagande ton: Hur han bär sig åt, åh min gud, min guuud, å en sån ska man ha i huset.

Mor som hela måltiden igenom gruvat sig för just den här stunden, ingriper:

– Det räcker nu, Bosse, säger hon vädjande, ta inte mer nu é du snäll.

Bosse tvekar ett ögonblick, tar sen i snabb takt ytterligare tre slevar kalops, nej två, den tredje får vara. Sen slår han ihop händerna på ett sätt som ser både komiskt och patetiskt ut på samma gång och ser skräckslaget än på mor än på far.

Bosses köttportion kan nu nästan mäta sig med fars.

Faderns ansikte skiftar i rött:

– Men ska han verkligen ha allt det där köttet, hustru, säger han argt. Och ingen potatis, ska han inte ha n å g o n potatis den där gossen.

– Jag har visst tagit potatis, opponerar sig Bosse i samma höga röstläge som fadern.

– Vaaa? Skriiker du åt din far, vet du inte skäms, riktar sig fadern äntligen direkt till Bosse.

– Men pappa har ju tagit mycket kött ju, vågar Bosse, nu betydligt spakare i tonen, nästan urskuldande och med barnets klara sinne för rättvisa och logik.

– JAG, jag är sjuuuk jag, jag har blivit ordinerad av min läkare, medicinprofessor K O Larsson-Bragnum på Floragatan, att äta mycket kött, var så god att observera det, gosse.

Mor gör hastigt slut på ordstriden. Innan Bosse ens hunnit fundera på om han ska våga smaka på den goda kalopsen eller inte har hon kvickt som tanken bytt ut hans välfyllda tallrik mot en ren tallrik och serverat honom en ny portion, ynkligt liten i jämförelse med den förra. Bosse sticker inte under stol med vad han tycker, men törs inte hindra henne.

– Det är såna där som den där gossen som brukar hamna på Långholmen i sinom tid, konstaterar fadern syrligt, nu åtskilligt blidkad av mors snabba och resoluta insats.

Bosse gör en avvärjande åtbörd men säger ingenting. Fadern är färdig att brusa upp på nytt men mor lyckas hejda honom.

– Snälla Gösta, låtsas som ingenting, låt oss glömma det här nu. Ja, det var dumt av Bosse att ta så mycket kött. Hon suckar och ser trött och ledsen ut.

Ingen av syskonen vågar öppet ta parti för Bosse men Lily har demonstrativt lagt ifrån sig kniv och gaffel, trots att hon inte ätit färdigt och sitter rak i ryggen som en eldgaffel och med händerna i knät och stirrar stelt framför sig, vit i ansiktet av återhållen sinnerörelse. Det dröjer inte lång stund, förrän fadern som äntligen lugnat sig ett ögonblick och börjat äta igen, upptäcker henne och så är det klart för nästa batalj. Han harklar sig, hrrrm, torkar sig energiskt med servetten om munnen och fattar tag i armstöden som om han skulle till att resa sig från bordet, alltid samma ritual:

– Nååå, va blänger DU för då, flicka? säger han bryskt och med en tydlig underton av hot i rösten.

Lily ändrar inte en min, sitter kvar i samma ställning som förut som om hon inte hört faderns ord.

– Ähum, hrrrm, är det möjligtvis på institutet du lär dej det? Vaaa?

Fortfarande inte minsta lilla reaktion från Lily, något som retar fadern ännu mer.

– Hördu, Lily, du borde sannerligen vara djupt tacksam för att jag kostar på dej den där dyra kursen i skönhetsvård. Istället för att försöka sätta dej på några, höga hästar, säger han och fortsätter:

– Ähum, hrrrm, se du till att du får inkomster snart, så att du kan börja göra rätt för dej. Det vore verkligen mera på sin plats hrrrm.

Lily möter faderns blick en sekund:

– Jag ska betala igen dom där pengarna så fort jag kan, säger hon lågt och rösten darrar lite.

Fadern rycker till, det verkar som om tanken att dottern verkligen skulle kunna göra sig ekonomiskt oberoende av honom har aldrig fallit honom in. Han provar ett annat grepp.

– Hördu, Lily, säger han långsamt och med betoning på varje stavelse. Du är väl medveten om, hoppas jag, att jag när som helst kan ta dej ur den där kursen? Va? Jag ska faktiskt redan i morgon dag ta ett allvarligt samtal med chefen för institutet, fru Elin Dahlstrand.

Han hinner knappt tala till punkt, förrän Lily hastigt reser sig från bordet och rusar ut ur rummet.

Fadern stirrar häpet efter henne:

– Hustru, du svarar för att Lily ögonblickligen återkommer till bordet, beordrar han mor och tillägger menande:

– Jag är nämligen inte riktigt färdig med den flickan ännu. Far är både arg och förbryllad på samma gång, harklar och hummar:

– Ähum, hrrrm springa från bordet så där, va menar hon, jag har mer att säga den flickan.

Men Lily har låst in sig på wc. Fadern kan inte dölja sin ilska och besvikelse, det här hade han inte väntat sig, hans prestige står på spel:

– Gott, den där sturska slynan ska jag nog rå på, ska ni få se, säger han i en ton av plötsligt samförstånd med de övriga vid bordet. Den saken är jag inte alls orolig för, inte det ringaste.

Under faderns uppgörelse med Bosse lyckas Claes verka oberörd, förresten kunde han inte låta bli att tycka, att brodern på sätt och vis hade sig själv att skylla, Bosse visste ju lika bra som de andra vilka regler som gällde vid bordet. Nej, riktigt upprörd blir han först, när far tar itu med Lily. Han kan inte ens hantera kniv och gaffel längre, inte svälja normalt, han tuggar och tuggar men får inte ner en bit, sitter bara och petar i maten, dricker vatten, tar fram näsduken, stoppar ner den igen, dricker vatten på nytt, skruvar sig på stolen, andas stötvis, hans händer skakar, det känns som om hans inre skulle sprängas i stycken av tillbakahållen vrede, av allt det outtalade. Oh, va plågsamt det är att alltid tvingas till tystnad, tigandets plåga är den värsta plåga som finns, när man är full av ord, av protest.

Far säger:

– Nååå, gosse, va är det med det då? Ska du inte äta upp du inte? Ska du lämna det där lilla?

Tonen är spefullt elak, och han tänker hätskt:

– Som om den där jäveln vore ett dugg intresserad av om jag får i mig maten eller inte, om jag lever eller inte.

– Se på mej, när jag talar till dej, kommenderar fadern: Han flaxar till med blicken åt fars håll en bråkdels sekund, han skulle inte kunna få ett ljud över läpparna, även om han ville.

Fadern klarar strupen, hrrrm hrrrm och så säger han långsamt och med betoning på varje stavelse:

– Hördu, Claes, när sen blev du husets herre egentligen? Men det här är ju något oerhört egentligen, fortsätter fadern rasande utan att ta någon notis om sonens inpass,

mej försöker man knusa till, mej försöker man ställa åt sidan, försörjer jag inte hela familjen kanske. Han tittar hastigt upp och möter faderns blick:

– Jag anser, att jag försörjer mej själv.

Fadern vasst:

– Vilket? Jag hörde inte va du sa, gosse.

– Jo, jag a– a– arbetar hela dan på kontoret utan betalning och m– m– mamma må väl göra rätt för sej om någon, vevar han på för att hinna få ur sig så mycket som möjligt, nu när han ändå är igång.

– Säg inget mer nu, jämrar sig mor på sin kortända, snälla Claes, håll tyst nu.

Fadern:

– Mamma nu igen! Men vad ska det här betyda?! Jag vill bara varsko dej om, gosse, att tar du dej den tonen så åker du ur huset, ta en plats, var så god, jag klarar mej galant utan dej och vad hustrun beträffar.

– Ja, jag vet, att du försörjer mej, men snälla Gösta, vädjar mor, kan du inte sluta nu, ska det alltid behöva bli så här otrevligt.

– Att det blir otrevligt beror sannerligen inte på mej, hustru och det är inte värt, att du försöker täppa till munnen på mej för då.

Här avbryts far av en telefonsignal inifrån hallen och under några sekunder sitter hanen stelnad pose och med halvöppen mun som om han inte fattade vad som stod på. Ännu en signal hinner gå fram, innan någon kommer sig för att reagera.

Eva tittar frågande på fadern och får i uppdrag att svara. Hon återkommer strax. “De é till pappa”, säger hon blitt och slår sig ner på sin plats vid bordet igen med viktig min, ideligen harklande, hummande för att klara strupen ähum hrrrm och med servetten i hand marscherar far iväg för att överta samtalet.

– Hallå, Gautmann, ryter han i telefonluren. Ja, det är direktör Gautmann, vem talar jag med?

Och så ett glatt utrop:

– Å nej, men vad hör jag, är det inte fru von Hå. Så trevligt, såå treeevligt.

– Jaså, é de den där kärringen, mumlar Claes och ger mor och Eva en blick över bordet. Sen sitter de tysta och modstulna och undviker att se på varann, var och en i sina egna dystra tankar, lyssnar med ett halvt öra på fars telefonsamtal.

– Ja, tyvärr, fru von Hå, fortsätter fadern, nu med sin lenaste röst, så där riktigt bra är det nu inte, nej, det är inte det, det är inte det, magen har krånglat på sista tiden och hjärtat det.

– säger fru von Hå det, men det var tråkigt att höra, ja jag blir uppriktigt ledsen att höra en sån sak /låter rörd/, så tråkigt, sååå trååååktigt, kära fru von Hå.

Fadern anslår nu en förtroligare ton och för att förstärka intrycket av intimitet mellan sig själv och fru von Hå, håller han handen formad som en tratt över luren, när han talar,

vilket gör det lite svårare att uppfatta hans ord på håll:

– Vet fru von Hå, vi borde resa bort och vila oss ett tag både fru von Hå och jag, jag kan förresten föreslå ett konvalescenshem, Tranås Hamiltonbaden, ja jag har själv varit där flera gånger för den delen, senast i mars månad förra året, det är ju lite dyrt men sånt får man inte se på, när det gäller hälsan och fru von Hås man, justitierådet von Hå har säkert god råd med det och vill nog kosta på sin förtjusande fru en sån sak, det är jag alldeles övertygad om.

– Absolut, fru von Hå, och föreståndare och chefsläkare är doktor Emil Ransjö, en rasande skicklig läkare, ska jag säga, därtill älskvärd, tillmötesgående. En stilig karl för övrigt, min längd. Säger fru von Hå det, ååå, det var snällt sagt, verkligen alltför vänligt, jag känner mej djupt hedrad, fru von Hå kan då ge komplimanger på det mest förtjusande sätt, vaaad? /här tar far bort den skyddande handen från telefonluren igen/ Har fru von Hå haft besvär med den gossen nu igen, en oförskämnd typ, ja fru von Hå kan vara fullkomlig lugn, jag ska ta den mannen under behandling, det ska bli mej ett stort nöje till och med, fru von Hå, överlämna bara den saken tryggt i mina händer, fru von Hå.

– Ja, utan skryt, fru von Hå /här sänker far rösten igen/ jag tror, att jag vet hur man ska handskas med sådana gossar, han kommer att bli mycket, mycket foglig, rasande foglig till och med, fru von Hå, det garanterar jag, oroa sig inte.

./Skrattar högt/ ha, ha, ha, ja inte sant, fru von Hå, så handlar en riktig karl, så handlar en man.

– Det var fru von Hå, säger fadern upplysande, när han återkommer, fortfarande med servetten i högsta hugg och märkbart upplivad av telefonsamtalet.

Han slår sig ner vid bordet igen och börjar ta för sig av apelsinklyftorna som mor ställt fram åt honom, pratar mellan tuggorna:

– Vi hade ett mycket angenämt samtal, fru von Hå och jag, säger han och tillägger entusiastiskt:

– En charmerande kvinna förresten. Och en verklig skönhet. Ja jag har ju träffat henne, om än helt flyktigt, så jag vet vad jag talar om gift med justitierådet Sigvard

von Hå som jag däremot känner mycket väl. Sigvard och jag är ordensbröder och goda vänner sen flera år tillbaka. /Far känner en massa personer som familjen aldrig ser röken av./

– Fru von Hå komplimenterade mej för övrigt på det mest älskvärda sätt, fortsätter han, ger äldste sonen en giftig blick över bordet och tillägger syrligt:

– Få se gosse, om du kommer lika långt i livet som jag och blir lika uppskattad av folk, hrrrm. Ähum, hustrun här kanske går omkring och tror nåt sånt, själv tillåter jag mej betvivla det.

Han spottar ut några apelsinkärnor:

– Herrskapet von Hå har förresten en dotter din ålder, Eva, återtar han.

Eva tittar genast upp för att visa sig uppmärksam, en stilig flicka utan överdrift. Och intelligent, studiebegåvad, om jag inte tar helt miste, ska hon upp i studenten nu i vår. Ja den flickan gör verkligen sina föräldrar all glädje.

Eva som plågas svårt av komplex över sin i förtid avbrutna skolgång, uppfattar piken och mungiporna åker ner.

Apelsinsaft rinner utefter hakan på far och droppar ner på kavajslaget. Han gör en ful grimas och ska just till att säga något, när mor hinner före:

– Vänta lite, utropar hon och försvinner ut i köket för att strax återkomma med en handduk som hon blött i lite vatten: hon gnider ivrigt fars kavajslag.

– Ta lite där också, anvisar far henne, nej, där sa jag ju, säger han irriterat, ser du verkligen så illa, hustru.

Och mor gnider och gnider. Far ser lidande ut som om han utstått tortyr.

Avslutningsvis torkar hon upp lite saft som råkat komma på bordduken också men avbryts av ett snäsigt:

– Ja ja, bordduken kan det väl i all sin dar inte vara så viktigt med, den kan väl tvättas, det är ju ändå jag som står för tvättkostnaderna här i huset.

Så äntligen händer det som de länge otåligt sett fram emot: Fadern viker omständligt ihop servetten, rullar den hårt och stoppar slutligen in den i servettringen av silver med initialerna G G, men just när de väntar att fadern ska yttra de förlösande orden:

– Ja, då reser vi väl på oss då! Som han alltid gör, hejdar han sig:

– Ett ögonblick bara, säger han, och när han ser deras snopna miner:

– Ja, ni kan gott dröja lite, så bråttom har ni inte. Ja, det gäller dej också, hustru, det skadar inte att ni alla hör upp, för det här är viktigt, ähum, viktiga saker, hrrrm. Jag skulle nämligen vilja avsluta den här måltiden med att säga, att jag anser att det är

hög tid att ni ändrar sinnelag här i huset. Ja, jag kräver helt enkelt en radikal förändring av både ton och uppförande ähurn och det gäller som sagt också dej, hustru, hrrrm, häromdan råkade jag händelsevis stöta på min gamle vän, advokaten Bertil Berg von Linden på stan och han gav mej alldeles rätt, jag borde inte finna mej det här längre, ansåg han: "Du är alldeles för snäll och eftergiven mot din familj, Gösta," sa han. En vacker dag driver dom dej ur huset. "

– Ja, han sa faktiskt så, hustru, tillägger fadern med emfas och sneglar misstänksamt på mor, som om han fruktat, att hon skulle opponera sig eller kanske rent av dra på mun. Och Bertil Berg von Linden, fortsätter han, det är en man som vet vad han talar om. Här gör fadern en liten konstpaus, innan han tar till orda igen, nu i en alltmer indignerad ton:

– Jag har alltid arbetat för familjen, trots att jag ända sen barndomen haft en bräcklig hälsa. jag har hållit barnen i de bästa skolor, ska då inte en man som jag ha rätt att vänta att man fogar sig efter mina önskninrar? Det var då väl ändå märkvärdigt.

Spänner ögonen i mamma:

– Ja, hustru, har du nåt att invända mot mina ord kanske?

Hon tiger.

– Fråga vem ni vill /fadern slår ut med armen i en obestämd gest åt samhället till/ fråga vem ni vill, och ni ska få höra, att man ger mej fullkomligt rätt i vad jag säger.

Ny paus. Han harklar och hummar för att klara strupen hrrrm, innan han fortsätter:

– Nej, hädanefter ska här inte diskuteras vidare, det ska åtlydas, ryter han och dunkar sin knutna näve i bordet för att ge eftertryck åt orden. Och vad nu gäller Lily som sagt, tillägger han i lugnare ton men med en lätt anstrykning av hån:

– Vad gäller Lily, henne ska jag nog få bukt med, det kan ni tryggt lita på. Henne ska jag få bukt med. Hon ska bli snäll och ödmjuk den flickan, rysligt snäll och ödmjuk till och med. Efter middagen går fadern raka vägen till sitt arbetsrum och stänger dörren efter sig. Mor är honom strax i hälarna, gläntar försiktigt, på dörren, undrar skyggt:

– Vill han ha sitt kaffe genast eller möjligen först lite senare?

Fadern myndigt:

– Ja, hustru, det var bra att du kom förresten, kom in här ett tag och stäng dörren, jag vill tala med dej.

Och ögonblicket därefter fars vredgade utrop bakom den stängda dörren:

– Jag ska sannerligen gå till botten med den här saken, hustru, här ska bli razzia.

Dörren flyger upp och fadern kommer utfarande i köket, där de står och hänger, får ögonen på Lily:

– Ja, slyna, det är just dej jag vill ha tag i, varsågod och följ med här bara, skriker han upphetsat, hugger henne omilt i armen och drar iväg med henne i riktning mot arbetsrummet.

Claes gör instinktivt en rörelse, som om han tänkte försöka hindra fadern och denne slänger åt honom:

– Dej, gosse, ska jag ta hand om sen.

Han kan i hastigheten inte hitta något lämpligt svar, men innan han hör dörren till arbetsrummet smälla igen om far och Lily, ropar han ursinnigt:

– Ja, gö- gö- gör det bara, gör det bara. För att åtminstone visa, att han inte är rädd.

Kapitel tre

Han vaknar tidigt med en stark känsla av olust inför den kommande dagen, försöker somna om, fly tillbaka in i den befriande sömnen, prövar att ligga än på vänster än på höger sida, drar täcket över huvudet, men någonting hindrar honom från att sova, ängslan, han vet inte riktigt vad, till slut ger han upp och ligger vaken och låter tankarna gå.

Strax före sex avbryts han plötsligt i sina dystra funderingar, han hör steg, steg han känner igen: Det är fadern som är uppe för att hämta morgontidningen som just kommit. Sekunden efter hör han den karakteristiska smällen, när fadern rycker åt sig tidningen som fastnat i brevinkastet. Sen följer den vanliga vändan in på wc, innan han försvinner in i sängkammaren igen. Han hör röster från sängkammaren och höjer sig upp på armbågen för att höra bättre, faderns röst hörs tydligt, även om det är svårt att uppfatta vad han säger, moderns röst hörs knappast alls.

Men det viktiga är inte att uppfatta vad som sägs, det viktiga är att höra hur fadern låter, tonen, vilket humör fadern är på.

Han lyssnar intensivt, låter pappa arg? Högdragen? Nedlåtande? Fientlig? Eller rent av vänlig? Hur är sinnesstämningen så här på morgonkulan?

Strax efter halv sju hör han steg i hallen igen, steg som absolut inte är faderns, tassande, nätta, nästan ohörbara steg.

Det är mamma på väg ut i köket. Ögonblicket därefter hör han henne spola vattenkaffepannan och sätta på spisen.

Nu har Buck vaknat och lyssnar med sina kuperade öron vända i riktning mot köket, Buck tvekar lite, ska han lämna den sköna, varma korgen eller vänta en stund till? Så suckar han tungt på boxerhundars vis, tar ett skutt ur korgen, klafsar iväg över golvet, försvinner ut i serveringsrummet och ställer sig framför köksdörren och gnäller, diskret visserligen men tillräckligt högt för att öras in i köket. Någon öppnar och släpper in honom, dörren stängs igen. Nu beslutar han sig för att stiga upp harklar sig hastigt, huttrar i kylan, elementen är alltid iskalla så här på morgonen, det är kanske sjutton grader i rummet.

När han kommer in i köket, står modern vid spisen med ena handen på kaffepannans handtag och väntar otåligt på att kaffet ska koka upp vilken sekund som helst. Eva dukar fram koppar och fat, mor lyser upp, när hon får syn på honom och säger glatt: – Nej, é du vaken...

– Vaken, jag har varit v- v- vaken i evigheter fnyser han, lite stött, och slår sig ner vid bordet.

Eva ser lika glad ut som mor och lägger till:

– Då sätter vi väl fram en kopp till då.

Han sitter tyst, lite småsur och väntar på kaffet. Den varma, vänliga stämningen kan emellertid inte undgå att göra intryck på honom och han tänker: Tur att mamma finns åtminstone, för så länge hon finns, finns det nån sorts hopp i alla fall. Plötsligt dyker Lily och Bosse upp också, Bosse ser sömnig ut:

– Burr, säger han och gnuggar händerna, de é kallt. Portis eldar visst dåligt, tror jag.

– Det har han ju tillsägelse att göra, muttrar Claes och tillägger filosofiskt:

– Egentligen skulle man aldrig bo i sitt eget hus, tänk på alla grannar som ringer och klagar på värmen.

– Jag tror vi blir riktigt många idag, säger mor och ler.

Det varma kaffet får sällskapet att tina upp och humöret stiger. Bosse sörplar naturligtvis som vanligt, han är hopplös och inte hjälper det att Lily säger åt honom, han blir bara arg.

– Då ska jag sörpla ännu mer, säger han och håller koppen med bägge händerna och försöker ge så mycket ljud ifrån sig som möjligt, händerna skakar av upphetsning, Lilys tillsägelse väcker obehagliga minnen till liv. Mor försöker medla:

– Försök hålla sams nu, barn, vädjar hon, när vi nu för en gångs skull kan få ha det lite trevligt.

Claes sitter och förargar sig över att inte mor slår sig ner vid bordet någon gång. Så där är det alltid om morgnarna. Hon pendlar mellan kylskåp och spis upptagen som hon är av att göra i ordning brickan med te och smörgåsar till far. Kaffet dricker hon på stående fot. Till slut kan han inte tåla längre:

– Ska inte mamma sätta sej nån gång, säger han ilsket.

– Förarga dej inte över det nu, Claes, svarar mamma mjukt. Det går så bra så här så.

– Det går så bra så här så, härmar han henne. Fan också. Han kan inte smälta, att modern inte ens ska kunna unna sig en liten kaffepaus bara för att hon prompt ska ha morgonmålet till far klart när det passar honom. Och han ger sig inte:

– Vad skulle mamma säga, om jag gick omkring så där med kaffekoppen, va?

– De é så skönt att ha pappas bricka i ordning, jag får ja fall ingen ro, förrän den är klar, säger hon.

Hon brer ett lass smörgåsar som hon placerar på brickan tillsammans med en stor kopp te. Sen går hon ut i tamburen och hämtar dagens post, som också ska med in till fadern. Till sist radar hon upp sex små flaskor på brickan. Det är faderns mediciner, som han fått på recept av sina läkare. Krämpor, mediciner och läkare spelar en stor och mycket viktig roll i faderns liv.

Claes kommer med sötsura anmärkningar om smörgåsarna med allt det fina pålägget, som den övriga familjen aldrig ser skymten av: medvurst, salami, leverpastej, sylta, rödbetor. Fadern har en alldeles egen hylla i kylskåpet, som ingen annan får inkräkta på.

– Ja kan han äta så där, då é han då inte mycket sjuk inte, påpekar Lily.

– Jag tror inte alls han é sjuk, de är bara som det heter, säger mamma.

– Jag undrar egentligen hur mycket hans läkare och mediciner kostar på ett år, de é nog åtskilligt det, säger Claes giftigt.

– Ja, säkert, inflikar Eva, de é ju bara dom allra dyraste läkarna han går hos.

– Jag ger mig sjutton på att två tredjedelar av vad det här hushållet kostar, går till pappa, fortsätter Claes. Kanske mer förresten, han ska ju alltid ha det bästa av allting, antingen det gäller kläder eller mat, medan mamma och vi andra måste snåla och hålla igen.

Och han kommer in på något som hände härom dagen. Fadern hade kommit hem och berättat att han promenerat hem ända från Söder för att spara trettio öre i spårvagnspengar, i samma veva hade han stolt förevisat sin nya hatt och skrutit med att han köpt den hos en känd hattmakare på Fredsgatan påpekat särskilt, att den var den dyraste han kunnat hitta och han hade nämnt ett pris som i familjens öron lät vansinnigt. Och Claes hade muttrat något om att det väl knappast var mycket lönt att avstå en utgift på några tioöringar, om man sen i alla fall gladeligt la ner hundratals kronor på en hatt: Det kunde man ju få en hel kostym för, inte någon av faderns skraddarsyddas förstås, men en vanlig konfektionskostym. Han hade inte alls velat provocera, bara peka på det inkonsekventa i fars resonemang, fast han naturligtvis mycket väl begrep sensmoralen vad fadern ville ha sagt: Mor och barn skulle spara och gnetta, men han, far i huset, fick kosta på sig vad som helst: Det var skillnad på lort och pannkaka, som det heter. Far hade blivit rasande och sen följde det gamla vanliga: Mamma kom med bud från far:

– Pappa fordrar att du ber honom om förlåtelse. Och med tillägget från mor:

– Gör det för min skull, Claes.

Och så måste han krypa till korset som så många gånger förr.

– Snälla Claes, glöm det där nu, det mår du bäst av själv, vädjar mor.

Buck har satt i sig sitt första skrovsmål för dagen och nu valsar han omkring med sin stora bunke av plåt på golvet i iver att slicka kanterna rena från matrester. De kan inte låta bli att skratta, trots att han för ett förfärligt oväsen.

– Schhh, avbryter mor plötsligt och alla tystnar tvärt och stirrar mot den stängda köksdörren.

– Var det nåt? Ropade pappa? Hörde ni nåt, barn?

Mor verkar med ens spänd och orolig, klocksträngen som tidigare hängde ner från taket inom bekvämt räckhåll för far, har han för länge sen slitit av i ilskan. Numera ringer han inte, han ropar.

– Bästa att jag går och ser efter, beslutar mor.

Hon trycker ner handtaget till köksdörren ytterst försiktigt och går ut i hallen och står och lyssnar ett tag inåt sängkammaren. Så är hon tillbaka.

– Nä, gudskelov, säger hon lättad, tänk, jag tyckte precis jag hörde nåt, tyckte inte ni det också?

Kaffepannan åker på igen.

Mor är klar med brickan till far och slår sig äntligen ner vid bordet, men hon sätter sig bara på yttersta kanten av stolen, färdig att rusa upp, det tycks omöjligt att få henne att sitta upp ordentligt på stolen och verkligen koppla av några minuter.

– Få se om mamma kan sitta ner i fem minuter nu, jag ska ta tid på klockan, kolla du också Lily, säger Claes. JAG ska hälla upp kaffe, när det är klart.

Men naturligtvis glömmer hon sig och rusar upp, när kaffet börjar koka. Han blir arg:

– Jag ska servera kaffe, sa jag ju, ge mej pannan, mamma ska sitta, SITT NER, nästan ryter han i sitt försök att uppfostra henne.

Men modern bara skrattar och tar några danssteg på golvet med pannan i hand, ger den slutligen åt honom, skojar bort hans gravallvar.

– Nu sitter jag, säger hon mjukt och sätter sig verkligen ner på stolen och han håller upp tretår i kopp efter kopp, laget runt så det skvätter om det.

– Men barn, du spiller ju över, förebrår honom mamma milt.

Plötsligt åker köksdörren upp och husets herre står och stirrar på dem med missbelåten uppsyn.

– Är du döv, hustru? Se till att jag får mitt te omedelbart!

Mor far upp från stolen som om den bränt henne:

– Har du ropat, jag har inte hört att du ropat, har ni hört nåt, barn?

Far som redan vänt den breda baken till för att gå igen, snurrar runt vid mors ord, det rycker i vänster mungipa:

– Jag har ropat åtminstone tre gånger, och högt, också, säger han.

Han lämnar köksdörren öppen efter sig, när han går.

De är alla som uppskruvade av nervositet, de känner sig tagna på bar gärning, skyldiga, brottsliga, Claes försvinner in på sitt rum. Mor tar brickan med fars morgonmål och ilar iväg. Far går på wc.

Mor ställer ifrån sig brickan i sängkammaren, är fram till fönstret och drar upp rullgardinen, ordnar kuddarna i fars säng, avvaktar oroligt. Ljudligt harklande och fortfarande ytterst indignerad återkommer far från sitt toalettbesök, lägger sig i sängen, tar tidningen och granskar mor med missbelåten min:

– Hörde du verkligen inte, att jag ropade, hustru? Frågar han i en ton som om han tog ett barn i upptuktelse.

Mor bedyrar, att hon absolut inte hört någonting. Far insinuant:

– Det var sannerligen märkvärdigt, mycket märkvärdigt till och med.

Därefter vidtar medicineringen.

Mor håller upp en av fars medicinflaskor mot ljuset och försöker tyda den finstilta texten på etiketten, kisar närsynt genom läsglasögonen och läser högt för sig själv, rädd att begå något misstag.

– Fem droppar tages morron och kväll, mumlar hon, räknar upp dropparna på en tesked, räcker fram åt far och far som gapar och sväljer utan att ta ögonen från tidningen.

Mor håller upp nästa flaska mot ljuset, suckar omedvetet och mumlar:

– Få se, va é de här nu då: En kapsel vid behov.

– Vid behov? Upprepar hon och ser frågande på maken.

– Behöver du någonting för magen nu?

Inget svar.

– Gösta?

– Vilket? kommer det i en skarp ton.

– Jo, jag sa: Behöver du någonting för magen nu?

Äntligen tar han ögonen från tidningen och tänker efter:

– Jo, avgör han, han kan gott ta en kapsel.

Och så fortsätter mor att skruva av lock, läsa på etiketter, mäta upp och räcka fram. Far gapar och tar emot, säger inte ett ljud, tar emellanåt en tugga på sin smörgås. När far fått sin medicin, börjar mor försiktigt retirera mot dörren men vågar inte släppa far med blicken? Får hon gå nu? Far ser uttråkad ut, ser henne inte, ser igenom henne, tuggar på sin smörgås. På tröskeln dröjer hon ännu några sekunder, innan hon slutligen vågar vända ryggen till för att gå, men hon hinner inte gå många steg, förrän far ropar igen:

– Hustruuu.

Och genast är hon tillbaka, står i dörren med samma ängsliga min som alltid.

– Ville du nåt?

Jo, han vill ha en smörgås till, med ost. Nej, förresten, ta skinka i stället.

Knappt har far fått sin smörgås, förrän han plötsligt får för sig att servetten inte är tillräckligt ren och slår larm igen. Sen följer en stunds lugn, medan far är upptagen med att äta. Men länge varar bevars inte friden, förrän han åter hör av sig. Och vad är det nu då? Jo, han behöver en papperskniv att sprätta upp brev med. Fem minuter senare ropar far igen: Han vill ha telefonkatalogen, första delen, för att leta efter en viktig adress. Och ögonblicket efter kräver han, att hon hämtar andra katalogdelen. Och sen? Ja det tycks aldrig ta slut, far är mycket uppfinningsrik, mer än en timme flänger mor mellan kök och sängkammare, hon hinner knappt ut i köket igen för att fortsätta med sitt, förrän far ropar. Samma procedur varje morgon. Och dröjer hon några sekunder för länge får hon en avhyvling

– Hustru, Astriiid.

Den här gången är det något alldeles särskilt, det hörs.

– Va har jag gjort för tokigt nu igen då, mumlar mor för sig själv, torkar händerna på förkläet och rusar åstad för femtielfte gången.

Fars ansikte skimrar i rött, han sitter kääprak i sängen:

– Men hustru, hur ska jag tolka det här? Jag har inte fått min saltsyra som är så viktig. Menar du, att jag inte ska ha någon saltsyra idag?

– Å gode gud, flämtar mor bestört, glömde jag saltsyran, virvlar iväg och är strax tillbaka med en flaska och en sked.

– Jag trodde ju du fått saltsyran, jag tyckte precis, att jag gav dej den, ursäktar hon sig nervöst.

Far gapar och tar emot.

– Jag vet att jag ställde saltsyran på brickan, jag tänkte att du kanske själv tog den, vevar mamma på.

– Vilket?

– Jo, jag säger att jag trodde naturligtvis att du själv.

– Ja, det är sannerligen ingen ursäkt, hustru, avbryter far bryskt: Det är ytterst viktigt givetvis, att jag får min saltsyra omedelbart på morron, före maten. Och du svarar för den saken, hustru, det här får inte hända igen.

Kapitel fyra

Nu gör far sin dagliga inspektionstur i den stora östermalmsvåningen med bister min, nyrakad, aqvaveradoftande, klädd i slips och kavaj rör han sig ur rum till rum, fram till bokhyllan i vardagsrummet och flyttar om några böcker, mumlar förargat:

– Men vem har varit här och ändra nu då? Så här ska det naturligtvis inte stå, är det för att reta mej det.

Han kliver upp på en stol och drar med handen längs väggpanelen, för se om man dammtorkat, så sent som igår gav han hustrun en skarp reprimand.

Under tiden avvaktar mor oroligt i köket, emellanåt är hon ut i serveringsrummet för att lyssna efter vad far kan ha för sig, tystnaden går henne på nerverna.

En liten gulfernissad trälåda för skoputstillbehör tilldrar sig hennes nervösa intresse: Ideligen kontrollerar hon locket på lådan: Ligger verkligen locket på som det ska?

Bildas det inte en liten skarv i alla fall?

– Det går inte att få igen locket mer än så, påpekar Eva. Jag provade nyss.

Lådan är indelad i fack för skokrämsburkar, tuber, borstar, och varje sak måste pusslas in på sin rätta plats i annat fall bildas obönhörligt ett glapp mellan lock och låda.

Far har placerat lådan lätt åtkomlig i brösthöjd på hyllan i serveringsrummet för att han ska ha god uppsikt över den och när han någon gång under dagen passerar serveringsrummet, och det gör han förr eller senare, lägger han reflexmässigt handen på lådan och trycker till. Märker han då en aldrig så liten springa, blir det ett förfärligt liv: “Vem har borstat skorna sist? Gott, det här ska redas ut!”

Naturligtvis vet far mycket väl, att skolådan är näst intill omöjlig att packa, han har själv försökt och misslyckats, men egentligen handlar det inte alls om skolådan, nej, det viktiga för far är att hitta en förevändning för att få ställa till en scen, få ställa till svars: Rättar man sig efter mina önskningar? Visar man mig tillräcklig respekt?

Följaktligen blir den lilla trälådan orsak till otaliga uppträden i familjen.

Plötsligt upptäcker far något på Bucharamattan i matsalen, böjer sig hastigt ner och plockar upp en tråd, mumlar halvhögt:

– Det här var inte bra det, det var sannerligen inte bra det. Han ropar:

– Hustru! Astrid! Kom in här ett tag.

Och mamma som aldrig är långt borta, skyndar till.

– Men det här är ju nåt förskräckligt, är det verkligen, är det dammsuget här inne?
Säger far. Titta här under skåpet till exempel, dammtussar hela vägen. Är det nån av flickorna som har dammsugit, för jag kan inte tänka mig att du, hustru, kan vara så slarvig. Ser dom verkligen så illa.

Mor som egentligen står och diskar, torkar händerna på förkläd och plockar fram dammsugaren ur städsåpet och börjar dammsuga efter fars anvisningar.

– Titta här, ta lite här också. Förresten skadar det inte, när du ändå håller på, att du ger mattan en omgång också, det här var sannerligen dåligt gjort, jag ska tala med Eva. I själva verket vet far mycket väl, vem det är som dammsugit.

– Nej, de é jag som dammsugit, säger mor trött.

Klockan halv nio, på slaget, slår Claes sig ner i arbetsrummet och börjar skriva på maskin för att far ska höra att han är igång. Han har visserligen viktigare arbete som väntar, men att skriva maskin låter så effektivt. Han skriver inte med pekfingret, som far gör, utan med alla tio fingrarna, enligt touchmetoden, han har så småningom genom trägen övning fått upp en aktningvärd hastighet, det är han stolt över. Han knackar alltså på allt vad tygen håller, vilket emellertid inte innebär, att han är döv och blind för vad som sker runt omkring honom och då och då gör han några sekunders paus i knattret och lyssnar spánt.

Det har varit misstänkt lugnt och tyst en lång stund men plötsligt hör han fars röst.

– Hustru, hustruuu kom här ett tag, ropar far i sin vanliga kommandoton och Claes steltnar till av obehag. För sin inre syn kan han nu se mor kasta vad hon har för händer och rusa till, sen hör han fars röst igen, nu i mer normal samtalston.

det vill säga i den samtalston som är normal för far, i synnerhet när han talar med någon i familjen. Claes reser sig hastigt från stolen och smyger sig fram till den stängda dörren, lägger örat emot och lyssnar.

Han kan inte uppfatta vad som sägs, inte urskilja några ord, det enda han hör är fars röst, lite nedlåtande, men när dammsugaren plötsligt brusar igång för andra gången denna morgon, förstår han strax hela sammanhanget och blir både upprörd och arg. Men det är ingalunda bara fars översittarfasoner som får hans känslor i svallning utan också mors fördömda flathet jämt. Fan också att mamma aldrig kan lära sig, att hon med sitt strykrädda fjäskande för far skadar inte bara sig själv utan dem alla. Tänk, om hon nu för en enda gångs skull satt sig på tvären i stället. Verkligen rivit i.

Ponera, att hon sagt så här till exempel:

“Vill du ha dammsuget, så gör det själv. Jag har sprungit nog för dej hela morron.”

O, himmelska tanke, vad han skulle ha jublat av lycka! Han hör fadern utanför dörren, hans steg, hans typiska harklande, ähum, hrrrm och får bråttom, koncentrerar sig stenhårt på skrivandet. Så kommer far in i rummet och stänger dörren efter sig men hejdar sig sen tvärt med handen fortfarande på dörrvredet och blir stående utan att röra sig ur fläcken och utan att yttra ett ord. Claes låtsas som om han inte hört att far komma in i rummet fortsätter skriva som om ingenting hänt. Han hamrar på tangenterna utan att lyfta blicken. I nästa minut hör han far säga:

– Gomorrön, i mycket skarp ton därborta vid dörren. Samtidigt kan man spåra en undran i hans röst ungefär som om han tänkt: Men vad betyder nu detta, ska inte gossen hälsa nu heller?

Claes tittar upp och besvarar faderns hälsning med en nästan demonstrativ likgiltighet och återgår genast till sitt skrivarbete, ungefär som om det varit vem som helst som råkat stiga in i rummet. Han vet, att ingenting i världen kan reta far mer än denna totala brist på inställsamhet. Det kryper i honom av olust och han är på vippen att titta upp igen, när det äntligen händer något: Med dröjande steg går fadern fram till skrivbordet i andra änden av rummet, men han slår sig inte ner vid skrivbordet som väntat utan ställer sig och plockar med sina papper i brevkorgen. Från sin plats kan Claes se far rodna av upphetsning: När som helst kan stormen bryta lös.

Han skriver som i blindo. Hans hjärta bultar så hårt, att han får dimsyn och slår fel på tangenterna. Samtidigt jublar han: Knusa till mamma och sen komma här och vänta, att jag också ska krypa, nej, du din jävel, det här är inte mamma det: Där gick du på pumpen. Kom an bara, tänker han stridslystet, gubbjävel.

Uppmuntrad av att han vågat sticka upp är han beredd att ge svar på tal om far går till attack. Hans tuffa attityd ger honom mod. Han känner sig inte rädd för fadern längre, nåja inte lika rädd som vanligt i alla fall och han frågar sig varför han egentligen sitter här hela dagarna utan att få annat än ovet till tack. Inte ett öres ersättning, ska han till frisören och klippa håret till exempel, måste han be mamma om några kronor. Och så till på köpet behöva gå omkring och vara skraj hela dagarna för fars nycker och utbrott!

Varför inte ta ett betalt jobb istället? Från den ena dan till den andra skulle hans liv kunna vara i grunden förändrat, om han bara kunde ta sig själv i kragen, om han vågade stå på egna ben, om han äntligen gjorde sig kvitt det förnedrande beroendet av fadern. Tänk att få bestämma över sig själv, få skapa sitt eget öde. Varför leva i fruktan för den där jävla pajasen? Man borde göra narr av honom, visa honom hur

löjlig han är. För egentligen är inte fadern mycket att vara rädd för, se bara hur lite det krävs för att få in en råsop på honom. Man borde slå ihjäl honom, en sån som han är inte värd att leva, mumlar han halvhögt för sig själv. Ska vi alla få våra liv förstörda bara för att han ska få utlopp för sin sjukliga, narraktiga egoism och ondska? Och han kommer att tänka på en gång i somras. Fadern hade haft ont i magen en tid, han hade ju alltid någon krämpa aktuell och en av hans läkare hade antytt att man kanske måste operera. Naturligtvis gjordes det så stor affär av det hela som möjligt, far talade vitt och brett om sin svåra sjukdom, antydde att det kunde vara cancer. Så la han in sig på Sophiahemmet. De svävade som på moln av lycka. Ingen sa något men alla tänkte de på samma sak: Tänk om det verkligen var cancer? Tänk om pappa skulle dö? En hel vecka varade sällheten. Sen kom han hem: Det skulle inte bli någon operation, åkomman var en bagatell. Deras besvikelse kände inga gränser.

Fortfarande står far med ryggen mot honom och bläddrar i sina papper och moltiger. Varför sätter han sig inte ner någon gång? Varför säger han inget? Vad har han i kikaren egentligen?

Tystnaden börjar gå honom på nerverna. Plötsligt kommer han att tänka på sin stamning, hur han kan stå och gruva sig i timmar utanför en affär, innan han vågar sig in, därför att han skäms så förfärligt över sitt hackande tal: Det, är som att sticka hål på en ballong, på en gång går luften ur honom.

Ta en plats? Hur skulle han våga det? Blotta tanken på att skylta med sitt talfel inför främmande människor varje dag gör honom svag i knäna. Fars översitteri är han van vid, vad det innebär vet han sen gammalt, men en annan principal, nya

arbetskamrater, en lång tillvänjningsprocess, nej, jag klarar mig inte ute i livet, tänker han andlöst och är åter den svagaste bland de svaga, ett skälvande nervknippe. Minuterna går, mellangärdet knyter sig som i kramp, han är blöt av kallsvett. Till slut står han inte ut längre, desperat griper han efter första bästa halmstrå, vrider skrivmaskinsstolen ett halvt varv mot far och säger, hest och spänt:

– Jo, visst ja, Be– be– bengtsson ri– ri– ringde i mo– mo– morse.

En överflödigt upplysning, eftersom han redan lagt ett meddelande om telefonsamtalet fullt synlig på fars skrivbord.

Far häktar av sig glasögonen och ger honom en vass blick över papperet han står och håller i.

– Vilket? Säger han i obeskrivlig ton.

Far har naturligtvis mycket väl hört vad han sa, men det högdragna, iskalla "vilket" förintar sista resten av självkänsla och kamplust hos honom.

– Jo, jag sa att Be– be– bengtsson distriktlantmä– mä– mätare Be– be– bengtsson, rättar han sig hastigt, titlar är far noga med, har ri– ri– ringt. Han sa, visst nåt om att to– to– tomt avstyckningen är k– k– klar nu.

Hans kinder glöder och han känner själv hur förlägen, hur skyldig han ser ut. Tonen är inställsam, kuschad. Hans förhoppning är nu, att far ska ringa det där samtalet och glömma omgivningen ett tag. Men far, som strax återgått till att studera sina papper, verkar fullkomligt ointresserad av vad han har att säga, och tystnaden blir om möjligt ännu mer tryckande än förut.

Claes börjar skriva igen, men slår fel gång på gång, måste sudda, suddar håll på papperet, sätter i nytt papper, slår fel igen, suddar. Eftersom han för död och pina inte vill, att far ska upptäcka hur mycket papper han gör av med, smyger han ner det makulerade arket i skrivbordslådan istället för att slänga det i papperskorgen. Så gör han förresten alltid. Plötsligt slås han av en tanke, drar ut lådan igen, försiktigt, så att inte far ska märka nåt, milda makter: Där ligger en hel trave felskrivna och söndersuddade ark, vilket enormt slöseri. Tänk om pappa råkade titta i lådan. Nervöst smusslar han pappersbunten in under pullovern. Där får den vara så länge, tills han får tillfälle att kasta den i soporna.

Pendylen i vardagsrummet slår tre slag. Far rycker till, kastar en blick på sitt armbandsur och utbrister i den uppbragta ton han alltid har för vana att tala:

– Men vad betyder det här? Ska inte hustrun servera te? Det är sannerligen hög tid nu.

I samma ögonblick visar sig mamma i dörren med den fullastade brickan. Bakom henne skymtar Bosse. Mamma gör en avvärande åtbörd bakåt för att få honom att försvinna.

– Nå, va vill den där gossen här nu då? Säger far ovänligt.

Bosse gör en rörelse som visar, att han uppfattar oviljan. Mamma försöker avvärja en kollision:

– Va vill du nu då? Säg fort nu då och gå sen, lirkar hon, samtidigt som hon försöker låta så sträv som möjligt för att vara pappa till lags.

– Jag ska ha pengar till en skolbok, säger Bosse på sitt nervösa, stridslystna sätt.

– SKA HA? ekar far efter med rynkad panna.

– Jag behöver en skolbok, rättar Bosse sig. Far irriterat:

– Men kan du inte ge gossen av hushållskassan så länge, hustru, behöva komma här och besvära.

– Ja, jag har sannerligen inte mycket kvar av hushållspengarna nu, mumlar mamma nästan ohörbart och ser besvärad ut. Sen tillägger hon lite högre:

– Jag tog ju av hushållspengarna och betalade den där stora räkningen till Jonssons järnaffär igår, när dom var här. Minns du inte det?

Fars ansikte får ett lidande uttryck.

– Nå, hur mycket ska du ha nu då, säger han i jämrande ton, å min Gud, min Gud, bara utgifter, bara utgifter.

Far gräver i portmonnän. Där finns bara två kronor. Tar fram en sedel ur plånboken.

– Här har du nu då, gosse, all sin dar jag får väl inte frid annars.

Bosse tar emot. Far harmset:

– Vaaa? Ska du inte säga tack heller?

Mamma skyndar att instruera Bosse hur han ska säga.

– Jo, tack så mycket då, säger Bosse.

Pappa stoppar tillbaka plånboken i kavajens innerficka och säger i ryggen på Bosse just som denne ska. till att gå.

– Nå, gosse, har du gjort dina läxor förresten?

– Jag har inga läxor, svarar Bosse med eftertryck.

– Inte det, det var då sannerligen märkvärdigt, säger far misstroget och mulnar.

– Det är sant, så det så, svarar Bosse trotsigt. Far bryskt:

– Gott, i så fall tycker jag, att du ska göra läxorna till i övermorgon.

– Skulle aldrig falla mig in, svarar Bosse tvärsäkert. Och förresten har jag lov i morron.

Far blir allt rödare i ansiktet och i vänster mungipa märks en liten ansats till ryckningar.

– Lov? Det kan jag inte tro, utropar far. Och vänd till mor:

– Inte har väl gossen lov, hustru?

– Jo, bekräftar mamma, han har faktiskt lov i morron.

Och hon tillägger nervöst:

– Men snälla Gösta, drick ditt te nu, innan det kallnar.

Far avskyr lovdagar. Han harklar upprört, hrrrm hrrrm som alltid när han håller på att bli riktigt arg:

– Gott, jag ska kontrollera saken. Jag tycker sannerligen att ni har alldeles för mycket lov i den där skolan.

– Men det tycker inte jag, protesterar Bosse och blir alltmer högröstad.

– Vaaa? Tiiig lymmel! Ryter far.

– Jag é ingen lymmel, de é pappa som e' en lymmel, skriker i Bosse samma upphetsade röstläge.

Pappa far upp som skjuten ur en kanon och börjar upprört marschera fram och tillbaka i rummet. Gör halt framför mor och äldste sonen.

– Och det ska jag tåla även sån där. Hör bara: Kalla sin egen far för lymmel, SIN EGEN FAAAR.

Mamma försöker nu med milt våld få Bosse att lämna rummet:

– Snälla Bosse, det blir bara värst för dig själv, om du stannar, gå nu för guds skull, vädjar hon. Och Eva, som alltid finns till hands såna här gånger, skyndar till för att assistera. Hugger tag Bosse.

– Låt bli mej, skriker Bosse upphetsat och slår ifrån sig, jag har rätt, att vara här, så det så.

Bosse gör våldsamt motstånd, klamrar sig fast vid dörrposten, men med förenade krafter lyckas Eva och mor till slut få pojken ur rummet. Efter en stund är mor tillbaka och strax därpå dyker Eva upp hon också och rapporterar belåtet, att hon låst in Bosse i pojkrummet och för säkerhets skull stoppat på sig nyckeln. Inifrån det låsta rummet hörs Bosses upprörda röst, hans skrik och hysteriska gråt, han bankar på dörren, så att det ekar i hela våningen, ja kanske hörs det in till grannarna också.

– Och hör på den där hur han lever, hör hööör bara, jo den där han är just fin han, han skulle ju in på hospital, åh, min Gud, jämrar sig far och fortfarande för uppjagad för att sitta ner, promenerar han av och an i rummet. Åh, min Gud, upprepar han. Åh, min Guuud.

– Snälla Gösta, försök glömma det här nu, bönfäller mamma.

– Jomen tycker du då inte själv, hustru, att gossen bär sig gränslöst illa åt mot sin far? Avbryter far henne indignerat och återtar, eller du tycker kanske att det är alldeles i sin ordning att gossen gör på detta sätt?

– Det tycker jag visst inte, bedyrar mor, men försök att lugna dig nu och drick ditt te, det kallar ju.

Far slår sig äntligen ner i fåtöljen framför soffbordet, lägger socker i teet, rör och rör, men fortsätter samtidigt att beskärma sig över sonen:

– Åh, min Gud, va ska man ta sig till med en sån och nu är teet kallt också, titta sockret smälter inte, titta hustru.
– Ja, det var ju det jag sa, svarar mamma milt som om hon talade till ett barn, du skulle ha druckit ditt te med detsamma och struntat i att reta upp dig på Bosse, det hade du själv mått bäst av.
– Men inser du då verkligen inte, hustru, att det är något OERHÖRT, att en pojke på tio år ska få.

– Jo jo, avbryter mamma, men glöm det nu.

– Och har gossen lov, fortsätter far, så passar det ju alldeles utmärkt, att han tar vara på tiden och läser allt vad tygen håller i stället för att vara ohövlig mot sin far. Han har sannerligen inte för vackra betyg den där gossen. /Far gör en ful grimas/ nej, det här téet är ju alldeles odrickbart.

Oombedd tar Eva tekannan och ilar ut i köket för att värma nytt tevattnen.

Claes nästan hatar henne i det ögonblicket, Eva är alltid beredd att ställa upp, lyda pappas minsta vink, krusa, smickra vara inställsam in i döden.

Han har hittills inte yttrat en stavelse, suttit stel och spänd som i kramp med hettande kinder och hårt dunkande hjärta. Hans händer darrar, han måste hålla koppen med bägge händerna för att inte skvimpa ur teet, gudskelov ser inte far åt hans håll. Han har hela tiden haft något på tungan men kommer inte igång, vågar inte, kan inte. Och så är det ju den fördömda stamningen också. Men plötsligt ser han ett tillfälle:

– D– d– doktorn i Bosses skola har sagt, börjar han, att Bosse é mi– mi– missanpassad och måste sko– sko– skonas. Han k– k– kan inte hjälpa att han.

Far hajar till som om han inte trodde sina öron och avbryter honom tvärt:

– Men om NÅGON skulle skonas så är det väl JAG, sjuk som jag är, säger han med kränkt min.

Claes har emellertid mycket mer att säga och tycker att det är lika bra att fortsätta nu, när han äntligen kommit igång. Han sätter ner tekoppen på fatet med ett hårt klirr av porslin mot porslin: Han är för skakis för att orka hålla koppen längre. Vad var det han ville ha sagt nu igen? Jo, han skulle vilja berätta för pappa vad doktor Ramel, skolläkaren, sa åt mamma i torsdags, efter att ha bett henne komma till hans mottagning i skolan för ett allvarligt samtal om Bosse och han skulle vilja använda Ramels eget ordval utan någon förskönande omskrivning. Doktor Ramel sa: “Den pappan förstör sina barn, Bosse måste bort från den där skadliga miljön, nu får fru Gautmann slå näven i bordet. “

Han vill till varje pris att far ska få vetat vad doktor Ramel sa. Det grämer honom alltid, att far ständigt ska bespara alla obekväma sanningar, därför att ingen i hans omgivning törs annat än stryka honom medhårs och egentligen, om man ser rätt på saken kan det vara ofarlig att citera vad en utomstående sagt? Vad doktor Ramel tycker, får ju doktor Ramel själv stå för.

Men så fort han öppnar munnen för att återge vad doktor Ramel sagt, får han en så våldsam hjärklappning vid tanken på hur far kommer att reagera, att han inte får fram ett ljud. Dessutom tycker han synd om mor som blir alldeles grå i ansiktet av rädsla, när hon anar, vad han tänker säga. Hon har ju berättat vad doktor Ramel sagt i förtroende och underförstått, att det självklart inte fick komma till fars öron.

Lyckligtvis är Eva vid det laget tillbaka med tekannan och räddar situationen, han behöver ingenting säga och far har redan glömt hans inpass om Bosse, själva verket har far inte alls förstått vad Claes ville ha sagt, upptagen som han är av tanken på den grova förolämpning han tycker sig ha fått utstå från sin tioårige sons sida.

– Varsågod, pappa, säger Eva med honungslen stämma och håller upp rykande hett tevattnen och far brer långsamt och omständligt marmelad på en skorpa och tar en tugga.

– Kalla sin egen far för lymmel, upprepar han klagande mellan tuggorna, SIN EGEN FAAAR. Han är skakad.

Kapitel fem

Fadern skymtar i dörren till pojkrummet fullt påklädd: Päls, persianmössa, käppen i hand.

– Så, ska du följa med på kvällspromenad, gosse?

Claes gör en grimas mot väggen och dröjer en sekund för länge med svaret. Far myndigt:

– Ja, du behöver naturligtvis inte, här tvingas sannerligen ingen, det är inget tvång inte.

Men han vet ju, att han inte har något val. Med en kraftansträngning får han ansiktet under kontroll, mumlar otydligt något som fadern uppfattar som “Jo, ka, ka– kanske det“ och skyndar sig att ta på sig ytterkläderna. Far står och ser på utan att säga något mer, går före ut och trycker upp hissen.

Hissen rymmer bara tre personer. Huset är gammalt, ett typiskt östermalmshus från seklets början eller ännu äldre med stora paradvåningar, breda marmortrappor och en väl tilltagen, synnerligen påkostad portuppgång med boaserade väggar av ädelträ och portvaktslucka. Till hissen, som är av betydligt senare datum blev inte mycket utrymme över. Han står och trycker i ett hörn av hisskorgen med ansiktet halvt bortvänt och återhållen andedräkt och försöker göra sig så smal som möjligt, därför att han upplever den påtvingade fysiska närheten till fadern i den trånga hissen med intensivt obehag. Oändligt långsamt segar sig hissen de fem våningsplanen ner och han tycker sig nära att kvävas, innan de äntligen nått bottenvåningen och han kan ta sig ut ur hissen och andas normalt igen.

Det finns förresten en outtalad överenskommelse i familjen att inte låta någon bli lämnad ensam med far: de är ju alla väl medvetna om vilken nervpär det innebär. Far hatar, att se någon sysslolös, ställer alltid till svars, det bästa är att hålla sig undan så mycket som möjligt, inte synas. Som häromdan till exempel: Han överraskades av far, när han råkade befinna sig i vardagsrummet, han letade efter ett ord i Nordisk Familjebok. Far gav honom en fientlig blick och sjönk ner i en fåtölj. Sen följde en olycksbådande tystnad. Claes kände sig som en brottsling, gripen på bar gärning, satt som på nålar, glömde genast vad han egentligen haft för ärende, ryckte åt sig en tidning ur tidningsstället för att ha någonting att gömma sig bakom, låtsades läsa, alltmedan han febrilt försökte komma på hur i all världen han skulle kunna ta sig ut ur rummet så obemärkt som möjligt. Plötsligt upptäcker han, att han satt och höll

tidningen upp och ner. Strax därefter räddades han emellertid ur situationen genom att mamma uppenbarade sig i dörren för att som vanligt höra sig för om far hade någon särskild önskan, hon stod ju alltid till pass. Genast såg han sin chans att smita sin väg.

Lily och Claes är obrottsligt lojala mot varann och följer alltid regeln: Inte lämna någon ensam med pappa. Men Eva kan man inte lita på, varför är svårt att begripa. Enda förklaringen han kan hitta är, att Eva är född till anpasslig förrädare.

I porten stöter de ihop med Fries på väg upp och som vanligt blossande på en fet cigarr.

– Nej, men se, grosshandlar Fries! Utropar far och stannar för att utbyta hövlighetsfraser. Claes passar på att smita före.

– Och hur mår direktörn då? Undrar Fries artigt.

Far häktar upp käppen på vänster arm och gör med den fria handen en talande gest åt brösttrakten till.

– Ja, jag ska säga grosshandlarn, att idag har jag haft det besvärligt, mycket besvärligt till och med.

– Det var tråkigt att höra, svarar Fries som hört samma jeremiad förut.

Under tiden står Claes och håller upp porten och gör grimaser och ser demonstrativt uttråkad ut.

– Ja, professor Tillgren har sagt mig vid upprepade tillfällen, att jag på inga villkor får utsätta mig för några sinnesrörelser, på inga villkor. Säger far.

– Och professor Tillgren är en man som vet vad han talar om, må grosshandlarn tro, fortsätter far. Det är en av landets skickligaste hjärtspecialister, vå gar jag påstå. Och Sveriges dyraste, tänker Claes. Han vet nog vad han ska inbilla pappa, den där Tillgren.

– Jaha, säger Fries.

Fries är en kraftig karl i fars egen längd. Far sträcker på sig då och då för att om möjligt växa ytterligare några centimeter.

– Och så har jag ju mina gaser förstås, säger far. Jag tar lavemang varje morgon, vet grosshandlarn.

– Verkligen, säger Fries och tar cigarren ur munnen av pur förvåning. Kan det vara bra det?

– Jag måste det, annars skulle det snart gå på tok, säger far värdigt, en smula stött i kanten över Fries invändning. Och återtar:

- Redan som barn var jag klen, mycket klen till ock med. Ja, det var jag verkligen, Jag fick spanska sjukan nittonhundranitton, på våren. Och höll på att dö förresten. Fries bolmar på cigarren men säger ingenting. Nickar förstående.
 - Jadå. Och nittonhundratjugutva fick jag utelantsfeber.
 - Ingen har någonsin kunnat räkna ut vad utelantsfeber är för sorts sjukdom men Fries vågar gissa på lungsäcksinflammation. Far tar det som en direkt förolämpning.
 - Lungsäcksinflammation, utropar han. Nej, utelantsfeber är betydligt allvarligare saker än så, utelantsfeber är inte att leka med. Nej, jag var mycket sjuk, rasande sjuk till och med. Jag låg på lasarettet i Uppsala och överläkare var förresten den då mycket kände docent eee docent, tänk, att jag har glömt det, jag har det på tungan: Docent, docent /ger upp/ Så förargligt tänk, att man kan glömma, så totalt. Nåja, han var mycket känd /han strålar upp/ Hylthammar, där har jag det, Hylthammar, hur kunde jag glömma det, docent Karl Erik Hylthammar. Fries tuggar på sin cigarr, men lyssnar fortfarande tåligt.
 - Jag kan se honom framför mig, dag gode Hylthammar. En stor ståtlig karl, min längd, med stora buskiga mustascher, lite brysk, men mot mig var han mycket vänlig, ja, jag var ju bara en pojke på den tiden, förstår grosshandlar Fries, fortsätter far och tillägger eftertänksamt:
 - Docent Karl Erik Hylthammar, tänk att man kan glömma ett namn så där på en gång.
- Fries sneglar längtansfullt mot hissen men far har inte pratat färdigt än:
- Ja, jag är en man som fått lida mycket, säger han och suckar djupt. Ja, jag har verkligen det, jag ska säga grosshandlar Fries att, här sänker far rösten och lutar sig förtroligt fram mot Fries, i min familj.
- Det är allt Claes kan uppfatta, där han står. Resten tonar bort i ett otydligt mummel. De promenerar längs Riddargatan i riktning mot Stureplan. Far har vänster hand djupt nerstucken i den stora pälsfickan, i höger hand håller han käppen, som han svänger i takt med sina steg. Han talar oavbrutet, han föreläser, och han räknar självklart med att inte bli emotsagd. Och det han säger rör sig hela tiden om politik. Far är lidelsefullt engagerad i vad som händer i världen. Och nu har dessutom USA börjat lägga sig i kriget i Europa.
- Den där juden Roosevelt, säger far med emfas.
 - Kan inte p– p– pappa tala lite lägre, folk hör ju, vågar Claes avbryta, eftersom han tycker sig ha märkt, att de börjar dra till sig folks blickar.

– Vaaa? utropar far och snor runt på klacken, granskar omgivningen. Tala lägre? Jag? Skulle inte jag ha rätt att tala som jag vill? Är det någon här på gatan som har något att invända kanske?

Nu nöjer sig inte folk med att snegla lite diskret längre, de vänder sig om, tittar, glor, som om de tänkte: “Va är det där för en underlig figur?”

– Nej, där ser du, gosse, det är ingen som lyssnar på oss här, säger far. Var var jag nu igen: Jo, den där juden Roosevelt.

Målet för kvällspromenaden är alltid tidningarnas depeschbyrå på Stureplan med senaste nytt från krigsskådeplatserna. Folk står i en klunga och läser under tystnad på de textade plakaten som hänger i skyltfönstret och emellanåt byts ut, allt eftersom färskna nyheter strömmar in. Far tränger sig fram och ställer sig bland de främsta, medan Claes håller sig i bakgrunden i hopp om att folk ska tro, att de två inte har något med varann att göra.

Far pekar med käppen, harklar sig, hrrrm och börjar läsa högt med sin högtalarröst:

– Berchtesgaden, sjunde mars. Tyska överkommandot uppger, att tyska ubåtar under det senaste dygnet sänkt mer än åttahundratusen ton brittiskt tonnage i Nordsjön.

– Åttahundratusen ton! Utropar far entusiastiskt och ser sig triumferande omkring. Åttahundratusen ton på ett dygn, det är ju fullkomligt fantastiskt vet jag. Det smakar de där lymlarna det, nu fick den där Churchill så han teg.

Claes drar sig ytterligare en bit bort, tills han känner sig säker på, att ingen gärna kan tro, att han har något som helst att göra med den där stora karln i päls som står och gapar, så att det hörs över hela Stureplan. Inte för att det i och för sig rör honom ryggen om tyskarna sänker engelska handelsfartyg utan för att han känner sig besvärad av sin fars löjliga uppträdande.

Far fortsätter att peka med käppen och läsa telegram med hög röst utan att ta den ringaste hänsyn till de omkringstående:

– Moskva, torsdag, ryssarna: medger idag, att de lidit stora förluster av manskap och materiel i slaget om Kiev, tyskarna rör sig nu i riktning mot staden, det är tydligt, att man syftar till en kniptångsrörelse.

– Berlin, torsdag, tyska överkommandot låter meddela, att man räknar med att kriget mot Sovjet kommer att vara avslutat före vintern, sedan ryssarnas huvud arme slagits i spillror.

När alla viktigare telegram lästs och kommenterats, tycker far, att det kan vara dags att gå vidare.

– Nå, gosse, ska vi gå då. Han ser sig omkring men kan inte upptäcka sonen någonstans. Snor runt, fortfarande med käppen i högsta hugg:

– Men var håller gossen hus nu då? Har han gått redan?

Hur ska jag förstå det här?

Folk gör plats och tittar sig omkring för att se vem "gossen" kan vara. Claes skäms som en hund. De går Strandvägen hem. Egentligen kan han inte förstå, varför far vill ha honom med på de sena kvällspromenaderna till Stureplan. Någon gång hade han snuddat vid tanken att de gemensamma promenaderna är uttryck för ett försök till närmande från fars sida. Men han har strax avfärdat den möjligheten: Det finns ju absolut ingenting som tyder på det, det är ju bara fråga om att lyssna på fars ändlösa monolog. Ändå, kan han inte befria sig från en vag känsla av något särskilt ligger bakom. Kan någon i bekantskapskretsen ha påverkat far på ett eller annat sätt och kan detta, i sin tur ha lett till Stureplanspromenaderna?

Om så är fallet, vem kan denne någon vara?

Han försöker med uteslutningsmetoden. Farbror Edvin? Den inställsamma lismaren och rövslickaren? Otänkbart. kyrkoherde Palmer? Inte han heller. Palmer är för inkrökt i sin salvelsefulla prästroll för att fatta hur det verkligen står till hos familjen Gautmann. Vik då? Doktor Arne Vik? Ja, han är faktiskt fullt tänkbar.

Han minns Vik från en middag hemma på Riddargatan för lite mer än ett år sen: En smärt, något gråsprängd gentleman i fars ålder. Vik som var gift och hade barn i tonåren, hade nyligen opererats för en concertumör i hjärnan. Själv läkare och kirurg visste Vik, att han trots operationen inte hade lång tid kvar att leva: Tumören hade nämligen växt in i vitala delar av hjärnan och inte gått att avlägsna helt. Vik hade anförtrott far, att han skulle ta livet av sig den dag smärtorna blev för svåra och innan förfallet gått för långt. Han ville skona sin familj. Och det var ingen tom fras. Vik hade gjort ett mycket starkt intryck.

Han minns middagen. Far med sina divalater, dryg och pompös, på nådigt humör bevars, dagen till ära, han hade till och med behagat skämta.

Barnen Gautmann tysta, förskrämda, stela som statyer med en och annan skygg blick på Vik. Vik sa helt stillsamt till far:

– Jag tror att dina barn är rädda för dig Gösta.

Och far som uppfattade Viks uttalande som en komplimang snarare än som förstucken kritik, myste självbelåtet:

– Ja, det ska jag säga dig, Arne, jag har alltid förstått att sätta mig i respekt. Det omdömet har jag om mej.

Vid kaffet och groggen satt Vik och far och pratade, medan mor mest svansade omkring för att vara till hands som hon var van vid. Vik ville emellertid få mor att slå sig ner och delta samtalen, han såg ju strax hur det var ställt i huset. Och för andra gången fällde nu Vik en anmärkning som borde fått det att snurra till i skallen på far:

– Är du inte rädd att dina barn kommer att hata dej en dag, Gösta?

Viks yttrande kom lugnt och stilla, men samtidigt rättframt. Den där Vik var tydligen en modig man, ingen inställsam jävel som så många andra av fars bekanta. Förresten, vad har den att frukta som vet att han är död om några månader, ett år? Han är ju snart utom räckhåll för livets alla vedersakelser.

Nu byggde han vidare på den där händelsen. Antag att Vik sa något mer vid senare tillfällen, inte ville släppa ett ämne som tydligen intresserat honom. För sitt inre öra kan han höra, Vik säga till far så här:

– Försök göra dej till vän med din son, Gösta.

Far måste ha tyckt att Viks förslag var fullkomlig, absurt, men samtidigt bemött honom med milt overseende, karln var ju i alla fall dödssjuk.

– Jag är vän med min son?

– Men det är väl ändå att gå litet väl långt, käre vän, jag är ju dock gossens far.

Eller:

– Nu skojar du väl ändå, käre vän, det där kan du väl ändå inte mena. Och Vik:

– Jag och mina barn är de bästa kamrater och det är jag bara glad för, du kan inte tro vilken glädje det kan ge! Eller:

– Tänk om du skulle slå av lite på dina enorma fordringar, barn måste ha kärlek, Gösta.

Far låtsades antagligen att han inte hört, tog upp ett annat samtalsämne, det var ju inte lönt att diskutera, det där förstod tydligen inte vännen Vik.

Men ändå hade Viks ord gjort intryck, inte just då, men möjligen senare, när canceren gjort sitt.

Ja, nu är Arne Vik död, hustru, han blev inte gammal den mannen inte, hade far sagt så snart han per telefon fått besked om Viks plötsliga bortgång. Och tänkt tillbaka som man plägar göra vid dödsfall.

– Vad kunde han egentligen ha menat den där gången, den gode Vik?

Och så blev bekantskapen med Vik upprinnelsen till Stureplanspromenaderna. Och fars: "Hördu, gosse, ska du följa med på promenad? Jaaa, det är inget tvång inte, här tvingas sannerligen ingen". Och fars tysta kommentar: "När allt kommer omkring kan det vara nyttigt för den lymmeln, kanske kommer han att inse hur gränslöst illa han bär sig åt." För till sist blev det alltid de egna intressena han var ute efter. Eller också fick Vik ytterligare tillfälle att komma med fler kritiska synpunkter än dem han vädrade vid middagen. Förklaringen till att far så ofta ville ha honom med på kvällspromenaden till Stureplan skulle ju också kunna vara den att far tyckte att det var trist att gå ensam, att inte ha någon som lyssnade på hans utläggningar om skurken Churchill och juden Roosevelt.

Kapitel sex

Han har just varit ut i köket och hållt i sig en skållhet kopp kaffe på stående fot. Han sitter ensam och arbetar för ögonblicket, far är ute på stan i något ärende. Ofta brukar denne försvinna under några timmar mitt på dagen, till exempel för att äta lunch på Riche och prata affärer, men idag gällde det visst något särskilt, far var mycket hemlighetsfull när han gick. Det är alltså mycket ovisst, när far kan dyka upp igen och för att inte bli överraskad, låter han dörren stå öppen ut mot hallen.

Emellanåt hör han hissen gå och lyssnar spänt. Hissen segar sig uppåt våning efter våning, tills den stannar högst upp. Slutgiltigt övertygad om att det är far som är tillbaka, blir han, när han hör hissgrinden slå igen med en skräll som skulle kunna väcka döda: Ingen i huset för ett sånt oväsen i hissen som far: kanske vill han markera, att det minsann är han som äger huset.

Sedan blir det tyst under en hel minut: Då vet han att far står utanför dörren och ska låsa upp. Nyckelknippan har han i höger bakficka på byxorna och den tunga pälsen är i vägen, följaktligen tar det en stund att krångla ner handen i fickan och få fram nyckelknippan. Därpå väljer han bland de många nycklarna med stor omsorg, eftersom några av dem är ganska lika till utseendet. Slutligen sätter han nyckeln låset, öppnar, stiger in och placerar kappen i kappstället.

Han förbannar sin dumhet att lämna dörren öppen. Nu har han gett fadern ett utomordentligt tillfälle att vädra sitt missnöje. Han kan redan höra honom utbrista i sin mest irriterade ton: "Nå, varför står dörren öppen här nu då? Det är väl ingen mening med det."

Och efter att ha förargat sig över den öppna dörren, kommer far att göra en tur ut i köket, hälsa högdraget på Eva och mamma och vädra misstänksamt: Besvarar dom min hälsning tillräckligt ödmjukt eller? Slutligen kommer han att i kort ton ge order: Se till, att jag får mitt te omedelbart, hustru! Jag lägger mig och vilar nu. Och så försvinna in i sängkammaren, medan mamma sätter högsta fart.

Det är varje fall rutinen så här dags på dagen.

Men idag måste något särskilt ha hänt, för när far hängt av sig pälsen, tar han ett par steg i riktning mot serveringsrum och kök och ropar dämpat:

– Astrid.

Och när mamma inte hör genast, hon är väl för skärrad vid det här laget, så ropar far igen, nu lite högre än förut men fortfarande utan att skärpa tonen:

– Hustru!

Claes tror knappt sina öron. Vadan denna sinnesändring plötslig. Och han börjar spekulera. Kanske har far träffat någon på stan, som fått honom på gott humör? En gammal bekant, någon barndomsvän.

De har pratat om gamla minnen, skrattat tillsammans och nu låter han till och med familjen få del av den glada stämningen.

Eller också, och det verkar faktiskt troligare, så har han fått tips om en fin affär, en nersliten kåk på Söder, som han tack vare sina goda kontakter kan komma över till rena tomt värdet och räknar med att tillsammans med byggmästare Thorse kunna bygga om, modernisera och sen sälja igen med mycket god förtjänst. Far och Thorse är ju alltid på jakt efter 'objekt' som de kallar det. Ja, vad det nu än må vara, så snart han hör hur lågmäld, nästan vänlig far låter helt oväntat, blir han alldeles varm om hjärtat, riktigt försonlig till mods, beredd att förlåta honom för mycket.

– Sa du nåt? Undrar mor blitt, när hon infinner sig i hallen. Hon ser visserligen lite ängslig ut som alltid, när hon har med far att göra, men samtidigt tycks hon lättad över att far verkar så fredlig för en gångs skull.

– Ja, gosse, du kan höra upp du också, det skadar sannerligen inte, säger far, nu i en betydligt strävare ton och med adress till Claes.

Denne reser sig motvilligt från sin plats vid skrivbordet och går och ställer sig i dörren mot hallen men drar avsiktligt benen efter sig för att inte visa sig lika fjäskigt beredvillig som Eva som nu också, oombedd, uppenbarat sig.

Far sätter tummarna i västen och mäter hallen med långsamma, avmätta steg och rynkad panna, att allt att döma försjunken i djupa tankar. Plötsligt stannar han till framför mor:

– Hustru, säger han och klarar strupen, ähum, hrrrm.

Jag har haft ett allvarligt samtal med fru Elin Dahlstrand, innehavare av Elin Dahlstrands skönhetsinstitut.

Här avbryter han sig och går ytterligare ett halvt varv i hallen, innan han på nytt blir stående framför mor:

– Om Lily givetvis, fyller han i.

Eva och Claes utbyter blickar av samförstånd tvärs över hallen. Mor ser besviken ut. Far återupptar sin promenad runt hallen, som förut med tummarna i västen och tankediger uppsyn och på sitt eget oefterhärmliga vis sätter han tåspetsen av skon

först i golvet vid varje steg en gångart han gärna praktiserar, när han tycker sig ha något att av synnerlig vikt att delge familjen.

– Ähum, hrrrm, ja, jag sa som det var, fortsätter far, jag berättade lugnt och sakligt vilket besvär jag haft med Lily sista tiden, hur mycket jag gjort för henne: Kostat på henne dyrbar flickskola och så nu den här dyra kursen i skönhetsvård, men hur hon efter hand blivit allt obstinattare, allt omöjligare att handskas med och hur jag, sjuk som jag är, gjort allt för att lirka och dalta med flickan, visa ett oändligt tålmod, men att jag nu grundligt tröttnat och beslutat ta min hand ifrån henne. Ska jag som far inte ha rätt att kräva kärlek och vördnad av mina barn, fru Dahlstrand? Sa jag. Ska jag inte ha rätt att kräva att min egen dotter uppträder höviskt och ödmjukt med tanke på allt vad jag gjort för den slyn... den flickan? Jag menar, det är väl ändå min rätt som far, Fru Dahlstrand? Sa jag.

Far ställer sig framför mor, ser henne stint i ögonen och tonen är milt ironisk, när han säger:

– Nå, och vad tror du fru Dahlstrand svarade på det, hustru? Du tror kanske hon sa emot mig, va?

Mor tiger, far svarar i hennes ställe:

– Fru Dahlstrand sa: ”Givetvis, direktör Gautmann, det är ju bara självklara saker, som vi alla kräver av våra barn. Och till på köpet en man som direktörn.”

Far småler självbelåtet, medan mor fortfarande inte säger någonting, inte rör en min.

– Ja, du kanske inte tror mig, hustru, men fru Dahlström sa faktiskt så, hon sa faktiskt så, säger far avmätt, lite stött över mors envisa tystnad, varefter han vänder ryggen åt henne och börjar stega omkring i hallen igen i samma värdiga stil som förut. Och efter att enligt sin vana ha harklat och hummat:

– Ähum, hrrrm, vi språkades vid en god stund fru Dahlstrand och jag, en förtjusande kvinna förresten, hon var synnerligen upptagen, det är ju en stor rörelse det där, unga flickor i Lilys egen ålder kom och frågade efter henne i ett kör. Jag sa: ”Jag vill inte uppta, fru Dahlstrands säkert mycket dyrbara tid, fru Dahlstrand har helt visst mycket viktiga saker att uträtta: jag kan inte begära att fru Dahlstrand ska ta del av mina små bekymmer.”

”Oh, nej, jag lyssnar så gärna, det är så trevligt att få ha med en sån man att göra som direktörn!” Svarade fru Dahlstrand.

– Och det var ju mycket älskvärt sagt, vilket jag också sa henne för övrigt, hrrrm, nå i alla fall: Var, var jag nu igen, jo, alltnog, vårt samtal slutade med att vi träffade en

överenskommelse, fru Dahlstrand och jag: Slynan får två veckor på sig att bättra sitt uppförande mot mig, fru Dahlstrand föreslog själv en vecka men jag säger två veckor för att visa min goda vilja, hon får alltså fjorton dar på sig, i annat fall får hon helt enkelt sluta den där kursen. Jag har betalt den märk väl och fru Dahlstrand påpekade också att in alla minsann är så snara med att erlægga avgiften. Som sagt: Jag har betalt den men jag tar flickan ur kursen i alla fall. Såvida hon inte radikalt ändrar ton och uppförande mot mej. Två veckor från dags dato, låt mej se: Det är den elfte mars idag, alltså den adertonde mars, nej, vad säger jag: Den tjugufemte mars blir det, den tjugufemte naturligtvis, hur räknar jag egentligen, den tjugufemte alltså, ska jag ta upp saken till ny prövning.

Far gör halt framför mor, spänner ut bröstet och sträcker på sig i hela sin längd, så att han nästan blir en halvmeter längre än henne:

– Nååå, hustru, har jag inte rätt? Säger han uppfordrande.

Mor slår ner blicken utan att svara.

– Handlar jag inte precis som en far ska handla, en far som är mån om sina barn?

Flickan måste fostras, det här har gått på tok för långt redan, och det sa fru Dahlstrand också förresten: ”Direktörn skulle ha kommit långt tidigare”, sa hon, ”jag vill så gärna hjälpa där jag kan, jag är mycket mån om kontakten med föräldrarna till mina flickor.”

En besvärande tystnad följer efter fars redogörelse för samtalet med fru Dahlstrand.

– Är det ingen som har något att säga inte, säger far till slut. Det var då sannerligen märkvärdigt.

Han småler uppmuntrande men hans leende är inte vänligt.

– Du då, hustru, vänder han sig till mor, har du verkligen ingenting att säga, du är så tyst så? Säger han spydigt. Han har knappast räknat med att få något medhåll från sin i hans tycke uppstudsiga familj men det bekymrar honom föga. Tvärtom, det stärker honom i hans övertygelse att han handlar rätt och bara ökar hans stridslust.

– Jag är verkligen glad över samtalet med fru Dahlstrand, säger han eftertänksamt och tillägger: Det här förändrar saker och ting. Få se om jag inte fått flickan på knä i alla fall. Jag tror det, jag tror faktiskt det.

Claes har knappt hunnit slå sig ner vid skrivbordet igen, förrän fadern kommer in i rummet och är noga med att stänga dörren efter sig. Nå, gosse, vad är det med dig då Säger han i, en avsiktligt provocerande ton.

- Nej, det är inget, svarar Claes hest och plockar nervöst i sina papper. Kinderna hettar.
- Jag tycker det verkar så, gosse. Är du sjuk kanske? Fortsätter fadern sarkastiskt. För är du sjuk ska vi givetvis skicka efter läkare,
- Vilken djävul till far man har, i alla fall, mumlar han upprört för sig själv. Hjärtat dunkar så att han får blodsmak i munnen.
- Far som inte riktigt kan uppfatta vad Claes säger, men märker att denne är ur balans, tar en stol och slår sig ner, samtidigt som han mycket omilt hugger tag i hans arm och försöker svänga honom runt på skrivstolen.
- Vad är det egentligen med dej, gosse, säger han bryskt. Vänd dej om så får vi talas vid.
- Claes ryggar tillbaka, för hans närhet och reser sig genast från stolen. Far tar på nytt tag i honom och försöker med våld tvinga honom att sitta ner.
- Ta inte i mig, fräser Claes och drar sig undan.
- Du är så god och sitter ner tills jag bestämmer annorlunda, kommenderar far.
- Jag vägrar att sitta så där inklämd.
- Va? Tar du ton också. Var så god och observera, att det är JAG som ger order här i huset.
- Det m- m- märks nog.
- Svarar du igen. Skäms du inte! Sägar far och ställer sig upp han också. Stursk och ohövlig har du alltid varit, gosse, vart vill du egentligen komma med det? Va? Du tror kanske, att du ska kunna knäcka ryggen på mej, du ska bli husets herre och jag ska få krypa för dej, kanske, det är väl det du menar. Det är väl det ni att arbetar på gemensamt, du och mamma kan jag tro. Han försöker slå dövörat till för fars utgjutelser, som han har hört till leda vid det här laget.
- Jag är snart sju- sju- sjutton år och j- j- jag, börjar han men hinner inte längre förrän han blir avbruten.
- Sjutton år! Skriker far. Till dags dato har jag försörjt dej, gosse.
- Det är inte sant.
- Tiiiig, slyngel, när jag talar! Jaså, det är inte sant. Ja, stor i mun är du nog, men jag skulle vilja se dej stå på egna ben. Jag antar, ja jag är ganska viss om att du mycket snart skulle komma tillbaka, krypande och tigga om hjälp. Då skulle hustrun få se hur pass duktig hennes vapendragare är.

– Det är att alltså så pappa sku– sku– skulle vilja ha det, lyckas Claes skjuta in, att jag och Lily, att vi alla ska komma kry– kry– krypande att vi ska vara livsodugliga bara för att p– p– pappa ska få triumfera?

Far studsar.

– Hördu, gosse, säger han och sänker plötsligt rösten. Du borde sannerligen blygas att tala så till din egen far. Om du hade något förstånd, så borde du i stället sätta dej ner och ödmjukt tänka efter vad allt jag egentligen gjort för dej och syskonen. Men det måste vara något fel i klumpen på dej, gosse, eller är det manne bara gemenhet i karaktären, ja vid Gud, jag vet ej vilket. Jag vill givetvis inget hellre än att ni ska, bli välartade och gudfruktiga medborgare som gör era föräldrar och ert land heder och vad Lily beträffar, så undanber jag mej dina inblandningar, gosse, jag fostrar henne utan dej, hrrrm, är hon bara snäll och ödmjuk så kommer det att gå henne väl, det svarar JAG för, i annat fall tar jag min hand ifrån henne och det har jag också eftertryckligt sagt åt henne. Ähum, hrrrm, lämna du henne i fred bara, gosse, utan dina ränksmiderier, blir det nog folk av henne.

– Kan jag få säga nåt också.

– Säja nåt. Jag tycker sannerligen, att du pratar alldeles för mycket här i huset, då är det minsann inget fel på din talförmåga inte.

– Jag är tillräckligt gammal för att, att, att....

– Tillräckligt gammal? Nå, vad väntar du på då, gosse? Ta dig en anställning, ge dej, iväg, försvinn ur huset Gud, va det skulle bli skönt att få slippa se dej, det skulle bli lugnt och fridfullt, alla skulle bli så snälla och trevliga att ha att göra med, du sätter upp mor och syskon, det vore ett renlighetskrav att få bort dej, du förgiftar atmosfären här.

– Jo, det skulle pa- pa- passa det, få bort mej och så skulle dom andra vara så mycket lättare att handskas med. Claes försöker gång på gång få ordet, men fadern lyssnar inte.

– Och du kan vara övertygad om, gosse, går han på, att jag inte är ensam om min åsikt, vi skulle alla bli glada av att slippa dej.

Innerst inne är vi alla ense om, hustrun, syskonen och jag, att det vore en välgärning att få dej ur huset.

– S- s- skrattretande!

– Jaså, det är skrattretande det: Likväl kan du lita på, gosse, att det är sant. Vi är alla grundligt trötta på dina fasoner och även om ingen säger det direkt till dej, så vet jag, att dom skulle vara tacksamma om jag körde dej på porten.

– Kan en far aldrig ha fel? Fyrrar han plötsligt att och fadern hejdar sig ett ögonblick och stirrar oförstående på honom som om han inte kan tro sina öron:

– Ha fel? Men inser du då verkligen inte, gosse, att det är något oerhört att sätta sej upp mot sin egen far? Inser du inte det?

– Så barn och maka ska bara anpassa sej även om det är till deras fö- fö- fördärv då? En far ska aldrig kunna k- k- kritiseras bara för att han är far? Du far står, över alla lagar?

Är det så pappa menar?

Fadern stirrar uppbragt på honom, röd i ansiktet av sinnesrörelse.

– Nå, och vart vill du egentligen komma med det då? Säger han till slut, i vilka avseenden skulle jag ha förbrutit mej?

Försörjer jag inte familjen kanske? Super jag? Använder jag grova svordomar? Har jag suttit i fängelse?

– Ja, det där snacket ka- ka- känner man ju igen, svarar Claes tufft, men det är inte det saken verkligen gäller, vi går omkring och är rä- rä- rädda jämt.

– Rädda jämt? Det är ditt sjuka samvete det, gosse, ingenting annat, konstaterar far myndigt. Det är ingen som behöver vara rädd i det här huset inte. Rättar man sig bara. efter mina önsknings så.

– Just det ja, utropar Claes och försöker inlägga så mycket ironi i rösten han kan, där har vi. det: Man ska bara finna sig i allt, så g- g- går det en väl i händer, det är precis vad alla envåldshärskare v- v- velat i alla tider.

Far ska just till att ge svar på tal, när mor i samma ögonblick gläntar på dörren och hennes förskrämda ansikte skymtar i dörrspringan:

– De é midda nu, säger hon.

– Claes passar på tillfället att smita ifrån, i köket tar han mor avsides:

– Har mamma hört va pappa säger att ni att alla skulle bli g- g- glada om jag försvann.

– Han vet nog vad vi tycker, svarar mor uppgivet.

– K- k- kan inte vi köra honom ur huset i stället, brusar han upp.

Mor försöker lugna honom:

– Snälla, Claes säg inget vid middan låtsas som om ingenting, så blir det minst otrevligt för alla parter.

Otrevligt blir det ju i vilket fall som helst, hur vi än betar oss, invänder han. Ska pappa verkligen få förstöra oss alla? Nästa gång blir det nån annans tur, varför gör mamma inget, det är ju mammas pengar, och mamma är ju myndig åtminstone, ska vi gå under allihopa utan att få höja, en hand till försvar?

Han får inget svar, mor lyssnar väl knappt på vad han säger ens, för henne finns ingen annan utväg än den att ständigt ge vika för övermakten, hon är den eviga, pacifisten, defaitisten, det känns så hopplöst. När hon tar av sig förklädet och gör sig beredd att gå ut i matsalen, säger han anklagande i ryggen på henne:

– Vore bättre att vara d- d- död än ha det så här jämt.

Han hör själv hur hård och bitter hans röst låter, när han säger det.

Mor hejdar sig i dörren och ger honom en konstig blick.

– Ja, den som finge dö från det här ändå, säger hon långsamt och nästan längtansfullt.

Han hajar till. Varför sa hon så för? Det var ju inte riktigt så han menade. Och han fylls med ens, av onda aningar: Tänk om mamma skulle bli sjuk plötsligt och kanske dö. Lämna dom ensamma med pappa. Vad fanns det sen att leva för?

Kapitel sju

Familjen har samlats i matsalen och ska just till att sätta sig till bords, när far plötsligt upptäcker, att Lily är frånvarande.

– Lily har hon inte kommit hem hon ännu? Undrar far och låter inte särskilt upprörd eller ens förvåna. Mor skakar på huvudet.

– Jaha, säger far fundersamt och han tänker förmodligen att det antagligen finns en mycket bra förklaring till Lilys sena hemkomst: Fru Dahlstrand håller flickan kvar för ett litet samtal efter hans besök på institutet tidigare på dagen.

De slår sig ner, mor räcker faten åt fars håll, Eva ser lika självutplånande timid ut som vanligt, Claes stirrar envist i tallriken och Bosse flaxar oroligt med blicken mellan tallriken och far.

De har hunnit genom halva måltiden, innan Lily äntligen kommer hem. Hon stegar direkt in på sitt rum och låser dörren mycket eftertryckligt. Det är andra takter än Eva det.

Mor ger far en frågande blick och reser sig och går och knackar på dörren till Lilys rum.

– Lily, de é mat nu, säger hon med sin milda stämma.

– Jag ska inte ha nån mat, svarar Lily bakom den stängda dörren.

– Men du ska väl inte svälta barn, du é ju bara skinn och ben snart. Och hon tillägger, bekymrat:

– Mår du inte bra? Har du lagt dej?

Inget svar.

Mor sänker rösten nästan till en viskning:

– Ska jag komma in med lite mat till dej senare kanske?

– Nej tack, jag är inte hungrig.

När mor uppenbarar sig vid bordet igen utan Lily, utbrister far irriterat:

– Men ska inte flickan komma nu då i all sin dar, det minsta man kan begära är väl, att hon passar mål tiderna här i huset.

– Hon ska inte ha någon mat, svarar mor betryckt.

Far sätter sig upprätt i stolen med händerna på att armstöden och stirrar anklagande på familjen:

– Va? Ska inte flickan äta, vad ska det här betyda? Är det en demonstration mot mej det?

– Snälla Gösta, lugna dej nu! Vädjar mamma.

Far har ansiktsryckningar han skjuter tillbaka stolen, reser sig från bordet och med servetten i hand och upprört harklande:

– Hrm hrrrm hrrrm, styr han stegen mot Lilys rum och knackar på dörren. En hård, uppfordrande knackning.

– Nu är du så god och kommer till bordet, flicka, befaller han.

Inget svar.

Far känner på handtaget.

– Va? Är dörren låst? Men hur ska jag förstå det här? Öppna dörren omedelbart. Det är en order.

Fortfarande inte ett ljud från Lily.

Nu står fars prestige på spel. Här gäller det att stuka den uppstudsiga jäntan. Han klarar strupen.

– Äum, hrrrm. jaaa, det blir bara obehagligt för dej, flicka, det varskor jag dej om, säger han hotfullt. Jag tar min hand ifrån dig hädanefter och det har jag förresten sagt din chef, fru Dahlstrand. Men hotelsen hjälper inte det ringaste. Lily tiger som muren och dörren förblir låst. Far måste ge upp. Han återkommer till bordet, högröd i ansiktet. Hans självkänsla har fått sig en rejäl knäck. Han är ursinnig men för tillfället maktlös.

Efter middagen försvinner fadern in på sitt arbetsrum. Claes anar genast att det är fråga om övertid igen och smiter sin väg för att inte alltför lätt finnas till hands.

– Här ska arbetas, hörs far utropa med ljudlig röst, här ska sannerligen arbetas.

Dörren till arbetsrummet har han lämnat på vid gavel för att ingen ska behöva sväva i tvivelsmål om vad det är fråga om och för mor som beskäftigt skyndar till, förklarar han med emfas:

– Aa, Jag har rasande mycket att göra, så det så. Samtalet med fru Dahlstrand har tydligen verkat upplivande och optimism föder energi, det lilla nederlaget mot Lily nyss bekymrar honom inte lång stund.

Nu lägger far sig vinn om att åstadkomma så mycket väsen som möjligt. Han drar ut lådor, öppnar kassaskåpet, smäller hurtsar, harklar och hummar.

Claes följer fars uppvisning med stigande förbittring på avstånd, i förbifarten gör han en vända ut i köket för att lufta sin vrede inför mor och Eva.

– Det är inte alls en massa att göra som pappa vill påstå, säger han ilsket. Det där han håller på med Mr bara teater, ett jävla apspel för att tvinga mej att rycka in utan att

han ska behöva säga till. Han sa ju häromdan, att han klarade sej utan mej, att jag kunde ge mej iväg, om jag ville, och då tycker han förstås, att det är genant att behöva erkänna, att han plötsligt är beroende av min hjälp. Men jag tänker inte ställa upp. Jag vägrar att jobba mer idag, han får tycka vad han vill, så mycket ni vet det. Efter tio minuter har far fått nog av arbete och ropar ut i köket:

– Astrid, hustru, kom här ett tag. Och när mor rusat till:

– Klen som jag är, börjar han med sitt mest jämmerliga tonfall och med ena handen tryckt mot hjärtrakten.

Han behöver inte säga mer för som väntat, försöker nu mor ivrigt att övertala honom att gå och lägga sig.

– Gå till sängs? Utropar far med bestörtning, När ska jag då få det här viktiga arbetet gjort. Kan du sä det, hustru? Det är av yttersta vikt, att det här köpebrev är utskrivet och klart, när byggmästare Thorse och advokat Sellergren kommer upp i morron. Jag är en sjuk man jag, men jag har inget val, krukan går efter vatten till dess hon spricker, som det står i bibeln.

Claes förbannar sin dumhet att inte ha gett sig ut på stan efter maten, nu är det för sent. Satan också. Här ska han sitta, dan i ända och jobba utan tack, utan ett öres i ersättning, istället få höra att han är försörjd och aldrig är han ledig, alltid ska den där jäveln hitta på något, extra för att utnyttja honom. Och går det inte på det ena sättet, går det på det andra. Han tar några långa, ilska kliv in till fadern, där denne sitter vid skrivbordet och plockar med sina papper.

– Det där är inte alls nödvändigt. Jag hinner mycket väl skriva ut ko- ko- kontraktet i m- m- morron, Thorse och Sellergren ska ju inte komma hit förrän k- k- klockan sex i morron kväll. Dom hade ju inte tid förr.

Far stirrar på honom med kränkt min, läsglasögonen har han häktat av och håller i handen.

– Bry, dej inte om det här du, gosse, svarar han honom med en röst fylld av självömkan:

– Jag gör det här så bra själv.

Men Claes vågar inte låta bli att hjälpa till. Han rafsar åt sig några ark papper, lägger karbon emellan och knackar ner ordet köpebrev i versaler överst på sidan.

– Var så god och handskas varligt med de där papperen, säger fadern tillrättavisande skarp ton. Det är värdepapper det där.

Claes svarar inte och tur är det, för han har all möda i världen att behärska sig. Mor har vid det här laget lämnat rummet. Problemet är löst för hennes del.

En evighetslång minut känner han fars blickryggen och han hatar honom så att det gör fysiskt ont. Till slut lämnar fadern honom ensam och krampen börjar långsamt släppa. Strax därpå hör han fadern gasta utåt köksregionerna i kommandoton:

– Se till, att jag får mitt lavemang omedelbart, hustru! Jag går och lägger mig nu.

Claes kommer inte i säng förrän strax efter midnatt och han har just hunnit slumra till, när Buck plötsligt ställer sig och krasar på dörren: Gnäller: Han vill ut. Claes drar täcket över huvudet, sticker fingrarna i öronen:

– Håll käften jävla jycke! Skriker han att argt, samtidigt som han inte kan låta bli att känna samvetskval för att han skriker åt sin hund: Han vet ju att Buck är hyperkänslig för varje liten skiftning i husses humör.

Men Buck ger sig inte, står envist kvar vid dörren och jämrar sig på hundars vis. Han har inget val: Stiger upp ur sängen, drar på sig byxorna över pyjamasen, huttrar i kylan och svär över sin stackars hund så att det osar:

– Jävla jycke, att du inte kan lära dej att sköta dina behov på dan, du har ju för helsike haft hela kvällen på dej, och jag som just somnat.

Buck reagerar mycket starkt på ovettheterna, ser plågad och skamsen ut, tar några baklängessteg från dörren, trampar oroligt, sväljer gång på gång, tittar skyggt åt husses håll, men från dörren viker han inte en tum. Och när han äntligen blir utsläppt, formligen flyger han nerför de fem trapporna och ut genom porten och sätter sig i närmsta rännsten, han har diarré.

Claes får skuldkänslor: Stackars Buck, inte kunde han rå för att han hade ont i magen. Vad skulle Buck ha gjort? Bajsat på korkmattan? Vilken buse han var som svurit och förbanna och öst ovet över en stackars försvarslös varelse. Och för att något litet gottgöra sina hårda ord, pratar han nu vänligt med sin hund, där denne sitter och vänder ut och in på sig själv.

– Seså, Bucken, va, duktig du é, ta god tid på dej du, du behöver inte skynda, dej, jag är inte alls arg längre.

Och fast han tänkt att göra besöket på gatan så kort som möjligt, drar han nu ut lite extra länge på tiden, Buck hinner bli klar, går sen och nosar lite här och var i rännstenen, eftersom han ser att han inte behöver göra sig någon brådska, lyfter benet mot en lyktstolpe, nosar och frustar på hundars vis.

Under tiden står Claes och småfryser i den råa, nattluften och utan att släppa boxern ur sikte låter han blicken vandra längs Skeppargatsbacken och ner mot Strandvägen, där vedskutorna ligger i en lång rad längs kajen. Egentligen känner han sig mycket nedslagen, omgivningen påverkar honom, halvmörkret, kylan, ensamheten, framför allt känslan av övergivenhet, inte en levande själ syns till. en nästan tom spårvagn skramlar förbi nere på Strandvägen. Vilken vidrig årstid egentligen, senvinter, förvår, varken vinter eller sommar.

Claes vill inte tänka på den stormiga uppgörelsen med far några timmar tidigare, för då blir han upprörd och får mycket svårt att somna om. Han vill fly tillbaka i sängen, drömma behagliga drömmar, kanske erotiska. De erotiska drömmarna är de bästa och såna drömmer han ofta, alltså gäller det att försöka slå ifrån sig alla obehagliga tankar som kan förjaga sömnen, men plötsligt är han där! Sätt dej ner gosse, och tänk efter vad allt jag gjort för dej, hör han fars röst eka inuti sig.

Buck kommer ögonblickligen, när Claes öppnar porten och kallar på honom. Han småpratar vänligt med sin hund och denne som nu är befriad från tarminnehållet, blir alldeles vild av lycka över all denna översvallande välvilja och hoppar upp och slickar sin husse i ansiktet, medan svansen, den stump på fyra centimeter, som är kvar efter kuperingen, ja hela bakkroppen, roterar som en propeller.

– Ja, ja, så ja, nu é de bra, inte hoppa, Buck, jag vill inte bli slickad i ansiktet, så ja, försöker han dämpa Bucks iver.

Till slut sätter Buck iväg uppför trapporna i glada skutt för att då och då stanna och vänta på husse, som följer efter så fort han kan. Väl hemma igen dyker Buck direkt ner i sin stora korg, snurrar runt några varv, innan han hittar den bästa liggställningen och lägger sig slutligen tungt tillrätta med en djup suck och en sorgsen blick på husse. Buck har aldrig lärt sig att tycka om att ligga i hundkorgen, gud vet varför. Claes hinner inte mer än nätt och jämnt komma i säng igen och dra täcket över huvudet, förrän han hör Buck komma tassande över golvet, fram till huvudändan av sängen, där han står några ögonblick och vädrar för att sen gå ändå närmare och nosa, sover husse eller sover han inte? Tydligen utfaller boxerns undersökning till full belåtenhet, för han tar ett skutt upp i sängen och lägger sig tungt tillrätta vid sängändan, men innan han slutgiltigt vågar kura ihop sig i sin bekvämaste ställning på husses fötter, avvaktar han några sekunder med huvudet lyft och blicken fäst på den tofs av husses hår som syns ovan täcket. Sen suckar han djupt och låter det stora huvudet med de kraftiga, lite överdimensionerade käkarna sjunka ner på täcket och

sluter ögonen. Claes ser det inte men han kan räkna ut det, eftersom han upplevt det otaliga gånger. Och långsamt och oändligt försiktigt drar han åt sig först den ena foten, sen den andra, tills han ligger med knäna ända upp under hakan. Buck förstår nu, att husse är vaken men inregistrerar också, att denne inte har hjärta att köra ner honom ur sängen den här gången, som han annars brukar göra. Claes ligger mycket obekvämt, för en vuxen boxer tar en avsevärd plats, men uppdragna knän är i alla fall bättre än att behöva ha tio kilo hund liggande över smalbenen.

Kapitel åtta

Han vet säkert, att något har väckt honom men han vet inte vad. Inte är det de vanliga ljuden nere från gatan, dem har han vant sig vid, men han kan ha hört något i sömnen.

Han ligger och stirrar ut i halvmörkret en stund och funderar och så hör han det där ljudet igen, som han förmodligen uppfattat i sömnen redan: Ett jämrande, utdraget, skrämmande och fasansfullt läte någonstans inifrån den stora våningen. Halvkvävt visserligen, dämpat, som om det passerat tjocka väggar, men fullt tydligt. Han tror att hjärtat ska stanna i bröstet på honom: Nu har det hänt, blixtrar det genom hjärnan. Mamma är sjuk och ligger och dör!

Tanken får honom att formligen studsa upp ur sängen, som skjuten ur en kanon /stackars Buck vid sängänden spritter till och stirrar förskräckt på sin husse /. I nästa ögonblick står han i hallen i bara pyjamasen och på nakna fötter och lyssnar intensivt för att försöka lokalisera varifrån ljudet kommer. Han smyger fram till sängkammardörren och lägger örat till nyckelhålet, det enda han hör är pappas tunga, halvsnarkande andhämtning och sitt eget hjärtas slag.

Då hörs skriket igen och nu inser han, att det kommer från Lilys rum och han känner en oerhörd lättnad, jasså, det är bara hon, tack gode Gud! Men naturligtvis kan han ännu inte vara absolut säker på, att det i alla fall ändå inte gäller mamma: Flickorna kan ha tagit in mamma till sig, om hon är sjuk för att inte störa pappa.

Det lyser under dörrspringan till Lilys rum och han hör mamma och Lily prata. Han skjuter upp dörren, mamma står barfota, mitt på golvet i bara linnen och håller händerna skyddande över magen och axlarna uppskjutna som om hon frös. Nedanför Lilys säng, vid huvudändan, står en skurhink, tydligen har Lily kräkts och Eva står böjd över henne och i samma ögonblick han visar sig dörren täpper Eva till munnen på Lily med handen, rädd att Lilys jämmer ska höras in till pappa. Han stänger dörren snabbt efter sig.

Först känner han bara befrielse, och den där rösten i hans inre som aldrig stammar och som bara han kan höra, suckar lyckligt: "Där ser du, mamma är alltså välbehållen, hon står ju här livs levande framför dej och det är det enda som verkligen betyder något. "

Högt säger han:

– Är Lily sjuk?

Varken mamma eller Eva svarar. Han kan ju se själv.

– Är det magen? undrar han. Kan hon ha fått i sig nåt hon inte tål? I detsamma kommer han ihåg: Lily åt ju ingen middag.

På bordet bredvid sängen ligger Lilys handväska i brunt läder, med axelrem, den är öppen och innehållet har spritts över bordsskivan.

Plötsligt häver sig Lily över sängkanten och kräks i hinken, det kommer bara magsaft. Han får själv krampaktiga kväljningar av att se på och måste vända sig bort. Ändå känner han hur det drar i käkarna och hans mage gör en ansats att kasta upp hela innehållet. Han sätter händerna för öronen och försöker tänka på något annat. Så upphör hennes kväljningar och hon ligger matt tillbakalutad i sängen. Efter en stund frågar mor Lily bekymrat, om hon inte i alla fall skulle vilja ha något att äta, något som är mildt för magen, lite kokt ris kanske? Eller kanske mamma ska laga en omelett? Lily svarar inte eller orkar inte svara men mor försvinner ut i köket och han följer så småningom efter.

– Va är det egentligen med henne, mamma? Frågar han lågt, nästan viskande.

Mamma gör sig ingen brådska med att svara. Hon tänder en gaslåga på spisen, ställer en stekpanna på gaslågan, lägger i en klick smör. Så vänder hon sig mot honom. Ser bekymrad ut:

– Du stängde väl dörren ut till hallen hoppas jag, säger hon. Tänk på att pappa kan vakna.

– Jo, den är stängd. Men va är det för fel på Lily, upprepa han otåligt.

I detsamma blir de avbrutna av att Eva dyker upp i köket. Hon har slutat kräkas nu, säger Eva.

– Gudskelov, säger mor och skiner upp, men blir strax orolig igen:

– Men är det värt att lämna henne ensam så där, säger hon, kanske bäst att nån tittar till henne i alla fall.

Och efter ett ögonblick beslutar hon sig:

– Kan du göra en omelett Eva, säger hon, medan jag går in till Lily en stund.

När mor gått, upprepar han sin fråga för tredje gången:

– Men kan man inte få veta vad som hänt? Och han tillägg irriterat, när han ser Eva röra i stekpannan.

– Så där lite? Ska hon ha så lite?

– Men det är ju bara hon som ska äta, invänder Eva.

– Än sen? Hon åt ju ingen middag. Förresten, vad är det för fel på henne? Kan jag få veta det nu?

Eva lutar sig fram mot honom och säger lågt:

– Lily har tagit gift.

– Tagit gift? Vadå för gift?

– Det vet vi inte än.

– Nämen ta reda på det då? Herregud, det kan ju vara viktigt att veta faktiskt.

I samma ögonblick kommer mor intassande i köket igen och han vänder mig till henne för att få bekräftelse:

– Har Lily tagit gift, mamma? Och utan att invänta svar fortsätter han:

– Och va é det för gift i så fall? Kan inte mamma fråga henne?

– Det vill hon inte säga, svarar Eva i mammas ställe.

– Nämen, kan inte mamma fö- fö- försöka få ur henne det det?

Hur ska man annars kunna få veta, om det verkligen är nåt allvarligt det är frå- frå- fråga om, det kan ju vara nåt li- livshotande, men det kan ju också vara nåt lite illamående: Går över av sig självt, säger han. Och tillägger eftertänksamt efter en paus:

– Förresten borde man väl ri- ri- ringa efter en läkare.

Några dagar senare, sent lördag kväll: Mamma jäktar mellan Lilys rum och köket, Claes tänker inte så mycket på vad det kan betyda just då. Plötsligt vid tiotiden skymtar mamma i dörren till arbetsrummet, där far och Claes sitter och arbetar på övertid.

– Ska vi inte ringa efter en läkare i alla fall?

Mamma står där med en potta i handen, ser både ledsen och förskrämd ut men det gör hon ju jämt.

Pappa häktar av sig glasögonen och svänger runt på stolen, stirrar frågande på henne som om han hört fel:

– Läkare?

Det uppstår en lätt oro, alla spetsar öronen: Är Lily verkligen så dålig att mamma till och med vågar besvara pappa?

– Jo, Lily har plötsligt blivit sämre, mycket sämre: Sedan ett par timmar kräks hon oavbrutet blodblandat slem, har våldsamma kramper.

Jourhavande läkare tillkallas, undersöker henne noga, gör sig ingen speciell brådska, ställer en massa frågor, får ur henne så småningom, att hon tagit stryknin, verkar inte

övertygad, vill se flaskan med pulvret, försöker få ur henne hur mycket hon tagit, när ambulansen kommer för att hämta henne, är hon medvetslös.

– Tidigt nästa morgon ringer man från sjukhuset: Lilys tillstånd är kritiskt, kan föräldrarna infinna sig så fort som möjligt? 'Far verkar alarmerad. Det beslutas att hela familjen en ska följa med till sjukhuset.

Alla jäktar för att göra sig i ordning, men Bosse håller sig undan.

– Ska du inte med du, gosse? Säger far myndigt.

– Jag vet inte om jag har lust, svarar Bosse.

– Din syster är mycket sjuk, börjar far, det må väl ändå vara i sin ordning att....

Mamma gör en rörelse som ska betyda: Låt honom vara, vad ska det tjäna till att tvinga honom, när han inte vill, och far avbryter sig mitt i meningen och vänder ryggen åt honom. Med Bosse kommer han ingen vart, på den gossen biter inga hotelser, det vet han. Claes hinner tänka, att antagligen hatar Bosse oss allihopa, på sitt barnsliga, omogna sätt kan han inte skilja på oss och pappa, är pappa förtryckaren, så är vi medlöparna, själv uppfattar han sig som nederst på stegen, den alla hackar på. Hur ska han kunna mobilisera någon känsla för sin syster, han kan inte hyckla, inte spela upp en stor scen som pappa.

Nere på gatan står taxin och väntar, far grälar och delar ut order till höger och vänster med sin högtalarröst, alla är skärrade men inte i första hand för Lilys skull, hennes öde rör dem liksom inte, var och en har fullt upp med sina egna bekymmer, med spänningen och obehaget i fars närhet. Mamma ska just som den sista sätta sig i bilen, när hon upptäcker, att hon glömt något:

– Men Gösta, jag fick ju inte med mig väskan med Lilys toalettsaker, utbrister hon. skuldmedveten ton och tillägger resignerat:

– Ja, jag får springa upp igen och titta efter, bestämt glömde jag den Lilys rum.

– Men varför ska just mamma hämta den för, nån annan kan väl gå, morrar Claes och tränger sig förbi Eva för att komma fram, säg bara var väskan ligger, så ska jag hämta den.

– Oh, min Gud, och här står taxin och spottar tioöringar, jämrar sig far i högan sky.

– Nej, du vet i alla fall inte var väskan finns det är bäst att jag går, protesterar mamma, när Claes försvinner genom porten, men han lyssnar inte på henne, tar trapporna i väldiga kliv, hissen går för långsamt.

Han tittar in i Lilys rum, där finns ingen väska, han river i hennes lådor, far omkring i våningen, är in i Lilys rum igen, blir allt nervösare, till slut rusar han ut på

balkongen mot gatan och får syn på mamma som står med den saknade väskan i handen och oroligt spanar upp mot balkongen. När hon får syn på honom, ropar hon lättad:

– Jag har hittat väskan, Claes, jag hade glömt den i hissen. Och han rusar nerför trapporna igen.

Far har ansiktsryckningar.

– HUR kunde du glömma väskan, hustru, jag förstår det inte. Inte glömmet JAG någonsin, säger han och Claes kan lätt räkna ut att mamma fått sin fiskar varma, medan han var borta.

– Ja, det är väl inte att undra på att det g- g- glöms saker och ting, så b- b- bråkigt som det alltid ska be- be- behöva va, säger han stridslustet och klämmer in sig mellan Eva och mamma i taxin.

Stämningen i bilen är laddad. Mamma vädjar:

– Snälla, kan vi inte lämna det där nu, säger hon. Ja, det var slarvigt av mej att glömma väskan i hissen, jag é väll sån.

Taxin stannar utanför sjukhuset, "Blir det bra så här då?" Säger chauffören och slår av taxametern, De stiger ur bilen, far tar fram plånboken för att betala och viftar samtidigt otåligt åt barn och hustru att inte vänta på honom:

– Ja, gå före ni bara, jag betalar nog taxin, det behöver ni inte oroa er för, säger han i viktig ton och tillägger med en nedlåtande blick på mamma:

– För du, hustru, lär väl inte ha några pengar, kan jag tro?

De står framför en lucka och mamma försöker förklara för en kvinnlig portvakt, att hon måste släppa in dem genom sjukhusporten. Kvinnan är mycket otrevlig, vill inte lyssna till skälen, det är inte besökstid nu, säger hon och drar för luckan med en smäll. Porten förblir stängd och de står där som idioter.

I nästa sekund hinner far fram, knackar hårt med käppen på glasrutan, kvinnan får upp luckan igen i en faslig hast. Far:

– Hör nu, vi är här för att besöka vår sjuka dotter, docent Karmander har själv ringt och kallat oss. VAD MENAR NI KVINNA. SKA NI NEKA OSS TILLTRÄDE?!

Fars barska tilltal övergår till ett lejons rytande som får den bastanta kvinnan att hoppa högt på stolen, där hon sitter och trycker och det ser ut som om hon börjar svettas. Och hon blir spak som ett lamm.

– Men varför sa ni inte det genast?

– Nä, fö- fö- försök inte, avbryter Claes morskt, ni bara smällde igen luckan.

Kvinnan trycker på en knapp, porten åker upp, far marscherar förbi tanten.

”En sån här gång är en skräckfarbror som pappa bra att ha, men bara då”, tänker Claes, ”pappa älskar ju att få slå ned som en hög, knusa till folk, krossa motstånd. Och så har han väldiga röstresurser, ett enormt självförtroende, och verkar ännu större än han är i sin päls och med sin svängande käpp.

Far är fortfarande arg.

– Vad menade kvinnan egentligen? Vilka fasoner! Skulle hon inte släppa in oss, utropar han med adress till maka och barn, som i samlad trupp följer i hans kölvatten.

– Men bry dej inte om att reta dej på henne nu, snälla Gösta, hon släppte ju in oss till slut i alla fall, säger mamma milt i ett försök att gjuta olja på vågorna. Claes ser en chans att stryka far medhårs:

– Hon fick va hon behövde, sa- sa- satkärringen, så där är det alltid, allmänheten ska snäsas. tanten nu fi- fi- fick hon va hon tålde, såg ni va snäll och beskedlig hon blev på en gång, när pappa rev i? Säger han inställsam.

Far frågar sig fram i långa Sjukhuskorridorer, mamma, Eva och Claes försöker hänga med så gott de kan, far som vanligt högröstad mästrar och dirigerar med käppen, ”Ska ni inte komma nu då i all sin dar”, grälar han och tycker att de drar benen efter sig.

Patienter i trista sjukhuskläder stannar upp på sin i sin vandring fram och tillbaka i korridoren och mönstrar intresserat den lilla skaran som stör lugnet så tidigt på söndagsmorgonen och långt före besökstid. Och vad är det man ser? Mamma Gautmann ser nästan fattig ut i sin slitna kappa medan pappa Gautmann i päls och svängande sin käpp ger ett närmast sprättigt intryck och hörs och syns lång väg. Det är för patetiskt. Claes skäms känner sig som om han var medlem av de löjligen familjerna i kortleken med samma namn. Han blänger ilsket åt alla håll, va glör ni på era idioter!

Liksom för att freda sig och de andra från insyn.

Slutligen hittar man rätt avdelning och rätt korridor, men var finns nu Lily? Och ingen vettig människa att fråga, för personalen syns inte till, det är ju helg. Äntligen, en sjuksyster i rödakorsmössa uppenbarar sig plötsligt, far spanner ögonen i henne och börjar ceremoniöst:

– Hrrrm, mitt namn är Gautmann, direktör Gautmann.nej, jag sa Gautmann, med ”u”, ska det vara så svårt att uppfatta det? Nå, min dotter, VÅR dotter, Lily Gautmann, togs in här på Sankt Görans sjukhus igår kväll sent, alltså i lördagskväll och nu på

morrn, söndag morrn, blev vi uppringda av docent Karmander, klockan var låt mej se, han svänger upp armen och granskar sitt armbandsur.

– Det var vid tiotiden Ka- ka- karmander ringde, inflikar Claes tjänstvilligt för att lägga på ännu ett kol åt sig själv.

Sjuksystemen ringer på en lokaltelefon:

– Ja, hej, det är Marja, vet du var Lily Gautmann ligger? Ja, hon kom visst med ambulans i lördagskväll, föräldrarna är här nu. Jaså, hon ligger på intensiv. Jaha. tack då. Och så skjuter hon iväg som en pil, längs korridoren för att visa vägen.

Redan på håll hörs ett egendomligt, pumpande eller väsende ljud, syster Marja öppnar en dörr, pump ljudet, väsandet, dunkandet ökar, man skymtar ett litet rum, en sjuksäng, droppaggregat.

Syster Marja går genast fram till sängen och tar rutinmässigt pulsen på patienten, pappa, mamma och Eva troppar in, Claes stannar på tröskeln, illa till mods.

Lily ligger i respirator, en kanyl är apterad till ett snitt i luftstrupen, ena armen är kopplad till dropp, hon ser helt livlös ut, slutna ögonlock, ansiktet berövat varje tillstymmelse till färg, är vänt lite åt sidan. Far ser häpen ut, nästan bestört det rycker i vänster mungipa, han lutar sig över sängen för att se bättre, verkar fullkomligt oförstående, fattar ingenting.

– Hur är det med henne, syster, sover hon? Hon ser ju död ut, flickan. Lever hon?

– Hon har inte återfått medvetandet ännu, svarar syster Marja, dämpat.

– Min Gud, har hon inte vaknat upp sen igår kväll? Utropar far med äkta förskräckelse i rösten och rätar på ryggen. Sen hon togs in? Menar syster det? Det kan väl ändå inte vara möjligt. Jamen då finns det ju inget hopp.

Det slår honom, att pappa kanske är mer okunnig än gemen.

– Hon har vaknat till lite ibland och mumlat men vi har inte lyckats få någon egentlig kontakt med henne, rättar syster Marja.

– Du hör, hustru, du hör, säger far och vänder sig till mamma, då finns det självklart inte något hopp.

Mamma svarar inte, böjer sig fram och stryker Lily över pannan och kallar på henne med dämpad röst:

– Lily, Lily, det är mamma, hör du mej?

Mamma verkar alldeles lugn, lika blid som alltid men inte, kuvad och undergiven längre, det här är en situation som hon är vuxen, den bringar henne inte alls ur fattningen.

Också Eva går fram och säger något med låg röst, som Claes inte kan uppfatta, och klappar Lily på kinden men Lily reagerar inte det ringaste.

Så småningom lämnar de sjukrummet, far verkar fortfarande skräddad, som slagen av blixten, det här hade han inte väntat sig. Han propsar mycket bestämt på att genast få tala med överläkare får veta att denne just gått för dagen, eftersom det ju är söndag. Några minuter senare infinner sig jourhavande läkare, presenterar sig tar i hand. Och lyssnar sen tåligt, medan far lägger ut texten om sina känslor för Lily:

– Vet doktorn, jag har alltid varit alldeles särskilt mån om den flickan, säger far och vänder sig till mamma, som nu återtagit rollen som fars fogliga undersåte.

– Eller hur, hustru? Har jag inte alltid varit särskilt mån om vår yngsta dotter?

– Joo, kommer det tveksamt och knappt hörbart från mamma.

– Jag tar Gud till vittne på att jag alltid varit snäll mot den flickan, utropar far med darr på rösten, ingen av de andra barnen har jag slösat så mycken kärlek på som på just vår yngsta dotter, ja vet doktorn, jag har faktiskt favoriserat henne framför de andra barnen ända sen hon var riktigt liten egentligen.

Den unge doktorn, som egentligen ser alldeles för ung ut för att vara färdigutbildad läkare om det inte vore för den vita läkarrocken, nickar ytterligare en gång för att visa, att han uppfattar far rätt, säger sen på sitt sakliga, lite kyliga sätt, att det inte alls är ovanligt, att flickor i Lilys ålder begår överilade handlingar, det kan ligga en kärlekshistoria bakom till exempel.

Far verkar lättad över doktors ord.

– Nå, doktorn, kommer flickan att överleva? Frågar han till slut. Vad finns det för utsikter?

Doktorn svarar inte genast, tar sig om hakan, klarar strupen, verkar lite brydd.

Utgången är tydligen oviss.

Att mamma skulle kunna bli allvarligt sjuk, duka under en dag, oroar honom ständigt, men Lily, löjligt! Förresten tycker han att det är fegt att försöka fly från eländet, mamma kan minsann inte fly, hur gärna hon än skulle vilja. Han kan inte föreställa sig att Lily verkligen är döende, låt vara att det just nu ser lite illa ut.

Därför kan han knappt tro sina öron, när han hör doktors inlindade och tveksamma svar. Skulle det alltså verkligen vara möjligt att systemens liv stod på spel? Han börjar fundera.

Vad skulle det betyda om Lily dog? Han kan inte svara på den frågan. Skulle han sörja? Inte så värst i varje fall känns det inte så just nu. Hon betyder inte mycket. Om mamma legat där i sängen med slangar och kanyler, i coma.

Ja då hade han varit som förlamad av smärta, livet hade varit slut, han skulle inte haft något att kämpa för längre, men nu när det är Lily. Nej, han känner just ingenting.

Kapitel nio

Far skymtar i dörren till köket med ett papper i ena handen och glasögonen i den andra.

– Hrrrm, vill herrskapet komma in här ett tag, säger han, jag har något viktigt att tala om.

Tonen är godmodig, nästan välvillig och Claes har sina aningar: Far har suttit och skrivit på maskin hela kvällen, verkat oerhört engagerad. Att det gällde något högst privat var lätt att räkna ut.

Far går före in i vardagsrummet och Eva och mamma följer genast efter, medan Claes demonstrativt drar benen efter sig.

– Ja, slå er ner då, säger far och tar plats själv. Han gör en gest mot Karljohansoffan, men mamma sätter sig på ytterkanten av en stol, som för att visa att hon egentligen inte anser sig ha tid. Eva och Claes står och tvekar.

– Men är det inte lämpligt, att ni sätter er ordentligt, det här kommer att ta tid, det är viktiga saker, säger far irriterat.

Eva och mamma slår sig äntligen ner i Karljohanssoffan, sitter med händerna i knät, Eva ser lagom snäll och from ut.

– Nå, du då gosse, ska du stå du?

– Jag s- s- står b- b- bra så här, svarar Claes och håller sig tjurigt i bakgrunden, står och lutar sig mot dörrposten, spänt avvaktande.

Far harklar sig, hrrm, tar bort ett gem från en bunt papper och brer ut flera Ark på bordets glasskiva framför sig.

Tydligen har han skrivit ett mycket långt brev: sitter med benen brett isär och framåtlutad, drar upprepade gånger i byxorna ovanför knät för pressveckens skull, man ser långt upp på benen: Strumpor, långkalsonger, strumpeband, sätter på sig glasögonen, harklar på nytt:

– Ähum hrrm, börjar läsa högt och mycket artikulerat:

– Till överläkaren vid Sankt Görans sjukhus, herr docenten Karl A Karmander, avdelning 3 a, Stockholm.

Far gör en konstpaus, häktar av sig glasögonen, tittar upp och förklarar högtidligt:

– Jag har skrivit ett brev till överläkaren vid Sankt Görans sjukhus, docenten Karl A Karmander, hustru. Om vår dotter Lilly.

Han låter glasögonen pendla i handen några sekunder, medan han oavvänt iakttar familjemedlemmarna för att se hur de reagerar. Sätter på sig glasögonen igen.

Harklar sig på nytt, hrrm, högläser långsamt och med tonvikt på varje stavelse:

– Bäste docent Karmander, vår dotter som är van vid en god och glad atmosfär.

Claes hajar till inför inledningen, far avbryter sig på nytt och tar åter av sig glasögonen, håller dem stilla i handen och mönstrar sonen misstänksamt.

– Vore det inte bättre att du tog en stol, gosse, det här blir långt. Tonen ansträngt vänlig fortfarande, men med en underton av hot.

– Nä, j- j- jag s- s- står bra så här, svarar Claes hest och spänt.

Far gör ingen min av att fortsätta läsningen.

– Kan det verkligen vara bekvämt att stå så där? Eller är det kanske i själva verket så att det är en sorts demonstration mot mej på något sätt? Va?

– Snälla Gösta, reta inte upp dej nu, läs vidare i stället, vi vill så gärna höra, skyndar sig mor nervöst.

Far är djupröd i ansiktet och på halsen, mamma gör en vädjande gest åt Claes håll och motvilligt ger han upp sin halsstarriga position vid dörrposten och går fram till närmsta fåtölj och slår sig ner, försöker ge sken av att han lutar sig nonchalant tillbaka i fåtöljen, själva verket sitter han spänd som en fjäder med armarna på stöden, färdig att rusa upp.

Stämningen är nu mycket skruvad och obehaglig, han känner på sig, att både mamma och Eva tyst anklagar honom för att ha utmanat far alldeles i onödan. För att få slut på pinan så fort som möjligt undviker han att möta faderns blick. Förresten ångrar han nu, att han så tydligt visat sitt ogillande och beslutar sig för att försöka låta bli att förarga sig på vad far skrivit eller inte skrivit i sitt brev, även om redan inledningen verkar illavarslande.

Äntligen sätter far glasögonen på plats igen, plockar lite i sina papper, harklar och hummar, hrrm, tar sats och fortsätter högläsningen av brevet till Karmander, är noga med pauser vid punkt och kommatecken, det hörs att han vill att det ska låta vackert, välljudande, far är mycket stolt över sin röst: ”Jag har ett vackert organ”, brukar han ofta påpeka.

Brevet är tre tättskrivna sidor långt och det är alls ingen konst att låta bli att lyssna. De ideliga parentetiska utvikningarna verkar tröttande, mamma och Eva anstränger sig att följa med, Eva gäspar diskret i handen men behåller till och med under själva gäspningen masken av artigt lyssnande, from, foglig, lydlig dotter. Claes tappar

tråden och tycker att det är lika bra det, men uppfattar fraser som ”min älskade dotter“, ”vår älskade dotter”, ”jag och min kära hustru”, ”jag och min lilla hustru”, ”min dotter som alltid stått mitt hjärta närmast av barnen”, respektive ”min dotter har, som jag sade, alltid stått mitt hjärta närmast” och ”utan skryt kan jag säga, att jag är en man som. “, ”i familjens sköte”, ”vår lilla familj”, ”familjekretsen”.

Claes sitter och tänker: Varför ska jag alltid bli så upprörd över pappas göranden och låtanden, när det ju inte nämnvärt tycks bekymra mamma och Eva?

Och den där Karmander är väl inte dummare än att han kan läsa mellan raderna, kan jag tro.

När far läst brevet till slut, syns det på hans min, att han väntar på ett omdöme, ett gillande omdöme, men ingen säger något, det är pinsamt tyst. Han samlar ihop sina papper, tar av sig glasögonen och tittar upp.

– Nååå, har ni ingenting att säga inte? Du, hustru?

Mamma mumlar något otydligt, som väl ska föreställa ett tveksamt instämmande.

Far:

– Gott, och nu hade jag tänkt, att vi skulle underteckna det här brevet gemensamt, det passar ju bra, det är ju hållet i en sån ton, det kommer så att säga från hela familjen, hela familjen står bakom. En för alla, alla för en så att säga. Tonen ska föreställa gemytlig.

Far tar fram sin reservoarpenna och skriver under, långsamt, sirligt, med hårt tryck.

– Sen är det ju lämpligt, att du skriver ditt namn, hustru, säger han och stoppar på sig pennan igen. Eva sen, allt efter ålder och visdom sa att säga.

Mamma går lydigt fram för att skriva under, far reser sig för att hon ska få sitta på hans plats vid skrivbordet.

– Sitt här vet ja. Har du penna? Tar upp sin egen ur västfickan och räcker.

– Neeej, här givetvis, inte så långt ner, häää, pekar han och låter irriterad, när mamma sätter pennan till papperet.

– Du ser väl, att jag prickat för en rad punkter med maskin. Syns inte det? Men HUR kan du undgå att se det.

Mamma skriver sin namnteckning, sätter ett kommatecken mellan Astrid och Gautmann.

– Och så du, Eva, säger far och Eva går fram och tar mammas plats vid skrivbordet för att skriva under med den barnsligt runda stil som hon lärt i skolan.

Far promenerar omkring i rummet för att få sträcka på benen efter allt sittande, händerna i byxfickorna, verkar belåten med sig själv, kanske hade han räknat med svårigheter. När Eva skrivit under brevet, ser hon upp med en lite frågande min och säger snällt:

– Såärdå?

Far kikar över axeln på henne.

– Gott, konstaterar han nöjt.

Sen händer det Claes väntat på med dunkande hjärta. Papperet skjuts över till honom. Han låtsas inte se det, gör min av att resa sig och gå. Mamma som väntat sig något ditåt, lägger i samma ögonblick sin hand på hans arm liksom för att hindra honom.

Far häpet:

– Vaaa? Ska du inte skriva under du?

Han svarar inte ett ljud, reser sig med oändlig möda ur fåtöljen, trots mammas vädjan tryckning, han andas väsende, känner sig sjuk.

Han säger inget för att han inte kan säga något, inte vågar heller. Vill bara försvinna ur rummet.

Far ser först ut att vilja ta upp striden, han kunde inte gärna vara helt oförberedd på att åtminstone sonen skulle konstra, men plötsligt slår han till reträtt:

– Gott, vi klarar oss utan den där gossen. Eller hur, hustru och dotter? säger han.

Och i ryggen på Claes, när denne lämnar rummet. Hätskt:

– Det är ingen som fäster sig det ringaste vid vad du säger i alla fall gosse.

Claes svarar inte.

Far höjer rösten, ropar efter honom:

– En sån man som medicine doktorn och docenten Karl A Karmander struntar blankt i vad en sån som du tänker och tycker, gosse.

Kapitel tio

Inne på sitt rum, mitt i all upprördheten, hjärtklappningen, vanmaktskänslan, beslutar han sig. Han ska sticka från alltsammans, nu får det vara slut! Jag skiter i den här jävla familjen, det där hycklande aset till far och mamma med sin jesusbarmhärtighet och Eva och hela rasket. Varför skulle inte jag kunna stå på egna ben, inte värre för mej än för andra för fan! Och i samma ögonblick han beslutat sig viker självföraktet och fruktan, han känner sig fri och stark: Ett djärvt beslut och kraften strömmar till. Brådskande packar han ner de viktigaste sakerna i en portfölj, pyjamas, tvål och tandborste, en handduk, lite underkläder, en ren skjorta, och med portföljen i hand går han ut via köket och köksutgången i stället för hallen för att kunna passera mamma på vägen ut.

– Nu går jag, säger han i hård, upphetsad ton. Han känner sig fortfarande stött över att mamma visat oförståelse inför hans vägran att underteckna brevet.

Mamma tittar upp från diskbaljan:

– Gör du? Svarar hon och ger honom en misstrogen blick.

– Vart då?

Och utan att invänta svar på frågan återgår hon genast till sitt. Förmodligen tror hon inte, att han verkligen menar allvar, när han säger, att han ska ge sig iväg och säger det i en ton som om han inte tänkte komma tillbaka.

I porten stöter han på grosshandlare Fries blossande på sin eviga cigarr och genast faller han ur sin nya roll som upprorsmakare och tuffing på väg mot en efterlängtd frihet, han är åter direktör Gautmanns äldste son, kontorist och springpojke, obrottsligt lojal.

– Hur mår far då? Frågar Fries vänligt.

– Ja de é v- v- visst inte så bra, svarar han rodnande, krampaktigt kämpande med stamningen. Svaret faller sig naturligast. Att säga att han mår bra, vore en grov förolämpning mot far: Fars krämpor är ju hans skötebarn, något att hålla fram och visa.

– Nå, har far sålt huset på Artillerigatan nu?

– Nej, de é v- v- visst inte riktigt k- k-klart än. Dom hå- hå- håller f- f- fortf- f- farande på och u- u- underh- h- handlar.

När porten slår igen bakom honom är han lika rädd och osäker som någonsin förr.

Vart blev det egentligen av den härliga känslan av obetvinglig styrka och

beslutsamhet som han upplevt, när han packade väskan, ja ännu när han åkte hissen ner? Fördömt också att Fries skulle dyka upp just nu. Plötsligt hade han blivit påmind om sitt talfel. Fries hade sett besvärad ut och det var inte första gången han upplevde det, folk såg alltid pinsamt berörda ut, när de inte orkade med hans hackande och stammande.

Med dröjande steg drar han iväg nerför Riddargatsbacken förbi armémuseet till höger i riktning mot Birger Jarlsgatan och Stureplan, mot city med dess brusande trafik och brokiga folkliv, lockande och skrämmande på samma gång. Om han åtminstone kunde hålla sig borta så länge som möjligt, några dar. Låt vara att det inte blev mer än så, inte nån definitiv brytning med familjen, nåt nytt jobb. Eller åtminstone hela natten, tillräckligt länge för att pappa skulle hinna märka att han inte fanns till hands vid sin skrivmaskin nästa morron.

Han kan lätt föreställa sig scenen: Far kommer intågande på "kontoret" vid tiotiden som han brukar, beredd att hugga i med dagens ordergivning och telefonsamtal, får se att Claes plats vid skrivmaskinen är tom och att allting är orört sen dagen före.

– Vaaa? Men vad betyder detta? Är inte gossen i arbete? Och vid den här tiden på dan far kollar sitt armbandsur:

– Så här sent? Klockan är över tio redan!

Och ropar inåt köket:

– Hustru, vet du var Claes håller hus?

Och mamma torkar händerna på förkläd, försöker dra sig till minnes:

– Har han inte kommit hem än? Konstigt? Ja, jag såg honom gå ut igår kväll.

Far harklar, mer och mer mystifierad.

– Gick han ut? Då gick han väl nåt ärende då.

Och så styr han raka vägen mot Claes rum, frustande som en tjur på stridshumör.

En lätt knackning på dörren och sen genast och utan att invänta svar: Upp med dörren på vid gavel. Knackningen är en formsak, han gör det inte av hänsyn, men ingen skulle kunna säga om honom, att han inte är korrekt i varje tum.

Och så, när han får se sängen bäddad, rummet tomt:

– Men hur ska jag förstå det här? Inte här heller? Ansiktet börjar skifta i rött.

Nu är far förvirrad, fattar ingenting, men vad är då gossen? Han kan väl inte bara försvinna? Och utan att säga någonting!

Inte ingenting kan heller sårar far i hans innersta som att någon skulle kunna vilja göra sig oberoende av honom. Han vill gärna kunna hota med att den misshaglige ska bli körd

ur huset, fars älsklingsuttryck, men den som tar honom på orden och ger sig av frivilligt, bearbetas med näbbar och klor för att fås att återvända, fars prestige, kräver nämligen att man kommer tillbaka.

Underkastelse, total underkastelse, det är det enda alternativ han kan tänka sig.

Ponera att mamma gav sig iväg, tänk om mamma tog ut skilsmässa? Och barnen gjorde sig fria, en efter en? Då blev han ju ensam och vem skulle han härska över då? Alltså är han totalt bringad ur fattningen. Trots att han någon dag tidigare sagt: ”Ge dej iväg bara, jag klarar mej galant utan dej, Gud, så skönt det skulle bli de andra skulle bli så trevliga och snälla, du sätter upp hela familjen.”

Först Lily och nu Claes.

Far står som fallen från skyarna. Vilset går han tillbaka till sitt arbetsrum, hjärnan arbetar för högtryck inför den nya situationen: Är det verkligen möjligt att gossen gett sig iväg?

Och så in i köket igen till mamma som för att få tröst. Och inte ett spår längre av den högdragna min som annars är så typisk för honom, ansiktet verkar upplöst i sina konturer, han är rådlös, desorienterad. Och han använder inte ens tilltalet ”hustru”.

– Kan du förstå det här mamma? säger han och ser vädjande på henne.

Inte fråga om oro eller ånger eller faderskärlek, bara en rädsla för att han på något sätt ska ha dragit det kortaste strået.

Kanske Eva kunde rycka in ett tag? Funderar han sen, men herregud, hon kan ju inte skriva maskin förstås. Och han blir rasande när han tänker på det:

– Men det här är ju något OERHÖRT egentligen, säger han högt till mamma i köket.

Att bara försvinna på det där viset, så mycket som jag gjort för den gossen!

– Han kommer nog hem igen, misstänker jag svarar mamma lugnt och låter nästan bitter, när hon säger det. Hon vet ju, hur rädd han är. Hon vågar knappast tro, att han verkligen ska klara sig på egen hand.

I gryningen sitter han på en bänk i Berzeli park, på väg hem. Det har visserligen börjat ljusna men det är regngrått, kallt och fuktigt, kylan tränger genom märg och ben, han är intill döden trött och missmodig. Intensivt känner han hur utlämnad han är, hur förlorad, inte ens med en jätteansträngning kan han pressa fram den där härliga beslutsamheten från kvällen före som givit honom vingar. Den är totalt borta, han förstår den inte. Hela natten har han gått gata upp och gata ner. Nu har han resignerat, han har bara att gå hem och ta skeden i vacker hand. När allt kom omkring: Vantrevnaden i hemmet är han van vid, känner han sen gammalt, livet

utanför hemmets väggar däremot vet han ingenting om, det skrämmer honom mera. "Pappa har rätt", tänker han, "jag kan inte stå på egna ben." Ja, han tvivlar allvarligt på att han ens ska orka hålla sig hemifrån så länge, att far hinner märka att han inte som vanligt finns till hands på kontoret klockan nio på morgonen.

Finns det då ingen enda ljusglimt i mörkret? Om man åtminstone kunde tro på en mening i livet, tänker han. Någon Gud tror han i varje fall inte på längre, inte en personlig Gud i alla fall. Hur hade han någonsin kunnat vara så naiv att han trott att en högre makt ingrep i hans liv, brydde sig om just honom och styrde allt till det bästa?

Någon säger "hej" och slår sig ner bredvid honom på bänken. Han är överrumplad, har inte hört någon komma. Nykomlingen är en ung man i svenska flottans uniform. – Vad vill den här flottisten egentligen, tänker han och varför slå sig ner just här? Det finns ju andra bänkar att sitta på. Dessutom: Sjömän brukar vara fulla och bråkiga. nyss kände jag mig förtärande ensam och längtade efter en medmänniska i ensamheten, nu känner han sig med ens otrygg och illa till mods över att ha fått sällskap.

Han besvarar knappast flottistens hälsning, istället försöker han se så strängt avvisande ut som möjligt, en attityd han alltid brukar inta mot obekanta, därför att han är rädd att behöva skylta med sin stamning. Han sitter spänd som en stålfjäder, på språng, färdig att resa sig och gå men kan i hastigheten inte hitta någon lämplig förevändning. Alltså sitter han kvar och väntar, att flottisten vilken sekund Som helst ska tilltala honom och tvinga honom att svara och därmed avslöja sin skamliga hemlighet, för det vore ju märkvärdigt om mannen skulle hålla tyst, när de sitter ensamma på samma parkbänk klockan halv fem på morgonen och inte en levande själ finns inom synhåll.

Flottisten Sitter tyst en stund. Sedan fiskar han upp en cigarettstump ur bröstfickan och Sätter mellan läpparna.

– Haru tändstickor? Undrar han utan att ta cigaretten ur munnen

– Nej, jag rö- rö- röker inte, stammar Claes och känner hur blodet rusar till kinderna. Under den pinsamma tystnad som nu följer sitter han med hettande kinder och stel som en pinne och stirrar rakt framför sig, för att inte titta åt flottistens håll.

Men främlingen låter sig tydligen inte avskräckas, trots att han vid det här laget måste ha klart för sig, att en konversation kommer att bjuda på problem, för han lutar sig förtroligt fram mot Claes och säger i nästan hjärtlig ton:

– Vill du göra en affär, grabben?

Och utan att bry sig om Claes avvärjande åtbörd sticker flottisten handen innanför uniformsrocken och tar fram något som han placerar mellan dem på bänken. Claes hinner se något mörkt skymta och hör järn slå mot trä, flaxar till med blicken och tror knappt sina ögon: Det är en revolver. Åtminstone ser det ut som en revolver.

– Va ska. jag med d- d- den till? Undslipper det honom spontant.

– Du kan väl åtminstone titta på den, uppmanar flottisten.

Vid det laget känner han sig lite lugnare och kan slappna av en smula, flottisten VET ju nu att han stammar och har tydligen accepterat detta faktum. Det alltid lika obehagliga överraskningsmomentet är över. Och så är det ju det här med en revolver, det är i varje fall spännande.

Han tar upp revolvern från bänken och hans första reaktion är förvåning över att den verkar så tung, ändå är den inte större än att den skulle kunna rymmas i hans egen byxficka.

– E den riktig? frågar han.

– Det kan du ge dej fan på, svarar flottisten med eftertryck.

– É den laddad'? Frågar han i stället.

– Jo, sir, svarar flottisten.

. Han sitter och väger revolvern i handen och känner sig mer och mer frestad att anta främlingens erbjudande att köpa vapnet samtidigt som han inte för sitt liv kan begripa vad han egentligen ska ha en revolver till.

– Du får den för sjuttiofem spänn, avbryter flottisten hans funderingar och fortsätter:

– De é jävligt billigt. Dom brukar kosta. Han tystnar plötsligt utan att fullfölja meningen. Förmodligen vet han inte själv vad revolverar kostar. Kanske har han stulit den.

– Sjuttiofem! flämtar Claes. Så mycket. Han är på vippen att säga ifrån att han inte är intresserad och lämna tillbaka revolvern till flottisten, men någonting avhåller honom. Sjuttiofem kronor är på tok för mycket för hans magra kassa, ändå känner han vagt, att han kommer att ångra sig alldeles förfärligt om han inte slår till nu, för ett är säkert: Han vill prompt ha den här revolvern, han vill äga den, sitta och hålla den i handen som nu och känna dess kraft genomströmma sig. Känslorna säger en sak, förnuftet något helt annat: Han kan inte hitta ett enda rimligt skäl varför han skulle offra så mycket pengar för att komma över något han egentligen inte behöver.

– Du får den för sexti, vid snabb affär. Främlingens påtagliga iver och hans bredvillighet att pruta stärker Claes i hans misstanke att revolvern är stulen och han frågar sig lite oroligt om det är farligt att köpa stöldgods. Tar han någon risk? Å andra sidan: Ingen behöver ju någonsin få veta något. Flottisten börjar visa tecken till otålighet.

– Du kan väl bjuda. nått själv då, förr fan, säger han bryskt. Va vill du betala? Nämn ett pris. Förresten, tillägger han efter en paus lite vänligare ton, det höll jag på att glömma, du ska ju ha ammunition också.

Och så sticker han handen på nytt innanför den mörkblå uniformsrocken, och tar fram en liten röd ask av kartong, inte mycket större än en tändsticksask, och placerar mellan dem på bänken. Claes känner sig pressad, ställd mot väggen. Han skulle ha velat fråga en massa, till exempel hur man laddar ett sånt här vapen, men han kommer sig inte för. Flottistens plötsliga häftighet, just som han börjat tycka bra om honom, skrämmer honom. Som i trance och med dröjande rörelser, tveksam in i det sista tar han fram plånboken ur kavajens innerficka och räknar upp sex tior.

Samtidigt hatar han sig själv för att han ger vika så lätt: Han kunde väl ha bjudit femtio kronor, säkert hade flottisten tagit det.

Och han tvivlar inte: Revolvern inger respekt trots sin litenhet. Och den ser farlig ut, känns farlig att hålla i. Han hanterar den därför ytterst försiktigt och aktar sig noga för att komma åt det vridbara magasinet för patroner och han vågar inte ens snudda vid avtryckaren. Förresten strängt taget vet han egentligen inte vad det är för skillnad på en revolver och en pistol men av utseendet att döma borde det röra sig om en revolver i det här fallet. Någon större lust att fråga flottisten hur det verkligen förhåller sig han i varje fall inte, eftersom han inte vill avslöja hur okunnig han är. Flottisten stoppar hastigt på sig pengarna, reser sig från bänken och försvinner lika plötsligt som han dök upp i. Hela affären är över på tio minuter. Han känner sig alldeles omtumlad. Nu är han plötsligt ägare till en revolver, en riktig revolver och tjugufem patroner. Han brinner av iver att få ta en närmare titt på sitt nyförvärv men först måste han hitta en plats, där han kan vara säker på att få vara absolut ostörd. Han börjar gå Strandvägen fram i riktning mot Djurgårdsbron. Han går längs kajen och de fräna dofterna från Nybrovikens kalla mörka vatten kittlar i näsborrarna. Nu är apatin som bortblåst och ju närmare han kommer Durgårdsbron, desto mer ökar han takten, tills han snarare springer än går.

I fickan kramar han kolven på sin revolver och blotta beröringen sänder ilningar av lycka genom hela hans varelse. Väl ute på Djurgården slår han sig ner på en bänk som står lite avsides. Här kan han känna sig någorlunda trygg det är ju fortfarande tidig morgon och det enda man ser är rastande hundar och en och annan stackars husse eller matte som står och huttrar i kylan och antagligen har ingen högre önskar just nu än att så snart som möjligt få komma in i stugvärmens igen. Risker för nyfikna blickar är således inte överhängande.

Bänken han sitter på är iskall men det märker han inte. Han har bevars viktigare saker att tänka på än att han riskerar att dra på sig en rejäl förkylning eller kanske till och med blåskatarr. Han sticker handen i byxfickan och tar fram den lilla röda asken med patroner, kastar en vaksam blick omkring sig, lyfter av locket på asken och granskar förtjust patronerna som ligger där. Texten på locket tysk frakturstil lyder:

25 Patronen

KALIBER 7, 65 MM.

System Steyr und Browning.

Asken med patroner försvinner ner i fickan igen.

Och nu kommer turen till revolvern. Han undersöker vapnet centimeter för centimeter, snurrar på kammarstycket, prövar avtryckaren, hanen, förvånas över att den går så trögt, man måste verkligen ta i ordentligt, men kanske är det just det som är meningen. En liten rörlig mekanism på revolverns högra sida, nära kolven. Förbryllar honom länge. Han funderar hit och dit, ställer in den i olika lägen, men, kan inte för sitt liv begripa vad den ska tjäna till och har nästan gett upp, när det äntligen går upp ett ljus: Den konstiga lilla manicken är naturligtvis revolverns säkring: den låser ju avtryckaren i dess viloläge, något som han ju själv lätt kan konstatera. Alla vapen har ju en säkring, vem har inte hört talas om det: Säkringen ska helt enkelt hindra att en kula avlossas av misstag. Bra, mycket bra, så genialiskt! Lättad och glad över att ha fått svar på alla frågor betraktar han den tunga stålblanka tingesten i sin hand och hans hjärta sväller av stolthet över att han nu är ägare till en sån dyrgröp.

Hur gärna skulle han inte vilja provskjuta revolvern, men det måste ju vänta till ett lämpligare tillfälle, kanske i sommar ute på landet.

Han tvekar ett ögonblick, så blir frestelsen för stark: Han petar in fem patroner i magasinet och siktar på låtsas mot en tänkt fiende, i nästa sekund riktar han det

osäkrade vapnet mot sitt eget huvud och snuddar vid avtryckaren, en hissnande känsla! Vilken makt bor det inte i en skarpladdad revolver!

Med den kan han hota en fiende, till och med döda en fiende. Men inte bara det: Revolvern erbjuder honom en flyktmöjlighet den dag allt blir för svårt.

Ponera att det inte går att operera mot stamning, antag att en mirakel operation i hjärnan är en ren utopi, tänk om han dag efter dag, år efter år är tvungen att leva med pappa, med stamningen, med ständiga förödmjukelser, med faderns översitteri och maktfullkomlighet. Då finns en utväg att slippa allt, att fly det outhärdliga. Det är bara att sätta revolvern mot tinningen och trycka av och sen vara borta från allt:

Blixtsnabb flykt utan att behöva uppleva någon fysisk smärta. Revolvern gör honom osårbar.

Tack gode Gud, mumlar han halvhögt och höjer blicken mot skyn och försöker fånga en glimt av Guds anlete däruppe bland molnen som i gamla dar, när han fortfarande trodde på Gud. I samma ögonblick bildas en lucka i molntäcket och solen tittar fram och lyser upp runt omkring honom. Han tar det som ett tecken.

I hallen stöter han ihop med mamma med den fullastade brickan till far i högsta hugg, jäktad och betryckt som vanligt. Hon ger honom en ogillande blick.

Då rinner sinnet på honom. Han hugger tag i brickan och vill med våld hindra henne från att gå in till far.

– Men pojke, va tar du dej till, utropar hon indignerat och rycker åt sig brickan igen.

– Vad é det här för dumheter, fnysar hon och ser ut som om hon tänker: Räcker det inte med vad du redan ställt till med.

Han ser rött. Lily ligger kanske och dör på S:t Göran och han kommer hem efter att ha varit borta hela natten, men det frågar hon lika litet efter som kläderna hon bär på kroppen och som hon alltid hänger på sig i största hast. Det enda i hela världen som verkligen betyder något för henne är att vara far till lags, att fjäska för makten.

Han går in på sitt rum, stänger dörren och gömmer revolvern i en kartong i garderoben.